

# Esimene Lastehoolekande päev



---

Väljaandja Üleriikline Lastehoolekande Keskkorraldus — Tallinn, 1928

# I Lastehoolekande päev



---

Väljaandja Üleriikline Lastehoolekande Keskkorraldus  
Tallinn, 1928



Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, V. Pärnu mnt. 31

5 22188058

TARTU ÜLIKOOLI  
RAAMATUKOGU

Väljastatud kirjanduse loetelu ja kirjanduse keskkorraldus

Tallinn, 1958

## Eessõna.

4. detsembril 1927. a. ärapeetud lastehoolekande päev oli esimene katse kogu riigi hoolekande tegelastega ühiselt selgitada meie abitarvitavaisse lastesse puutuvaid küsimusi, ning püüda ühiselt leida õiget suuna edaspidiseks tööks.

See oli esimeseks sammuks, mis sihitud lastehoolekande üleriiklisele ühtlustamisele. Tema andis ülevaate meie senisest lastehoolekande tööst, selle hüvedest ja pahedest ning selgitades meie laste äärmiselt rasket majanduslist, vaimlist ja füüsilist olukorda, juhatas mõningaid teid selle parandamiseks.

Üleriiklise Lastehoolekande Keskkorralduse Juhatus loodab, et see esimene samm lastehoolekande töö ühtlustamiseks üleriiklises ulatuses poolehoidu leiab nende hulgas, kellel tähtis meie riigi olemasolu ja tulevik.

**Ü. L. Keskkorralduse Juhatus.**

---

## Esimene lastehoolekande päev.

Üleriiklise Lastehoolekande Keskkorralduse poolt korraldatud I Üleriikline Lastehoolekande päev peeti Tallinnas, 4. detsembril 1927 a. Börse saalis.

Lastehoolekande päeva avas Töö-Hoolekandeminister h-ra dr. Maasing, tervitades kokkutulnud hoolekande alal töötavaid tegelasi, neile tulevaseks tööks palju jõudu ning edu soovides. Ühtlasi tervitas lastehoolekande päevast osavõtjaid ka Haridusministeeriumi esitaja h-ra Nuth.

Neile vastas Üleriiklise Lastehoolekande Keskkorralduse esitaja, tänades juhatuse nimel südamlikkude tervituste eest.

P ä e v a k o r r a s: I. Juhatuse, sekretariaadi, redaktsioon ning mandaat komisjoni valimine. II. Referaadid.

1) Pr. A. Ostra-Oinas — „Üldine hoolekanne“. Kaasreferent pr. M. Barchova — „Lastehoolekanne piiriäärsetes maa-kohtades.“

2) H-ra M. Aumann — ja h-ra dr. S. Raudsepp — „Kinnine hoolekanne.“

2a) Pr. dr. A. Rostfeld-Säkk — „Lahtine hoolekanne.“ Kaasreferendid prl. P. Irmok ja pr. L. Ploompuu-Vesterinen.

3) H-ra prof. A. Lüüs — „Vallasema ja tema lapse hooldamine.“

3a) H-ra E. A. Aaltio — „Lastehoolekande seadusandlustööst Soomes.“

3b) Pr. dr. E. Lasberg — „Lastehoolekande seadusandlus.“

4) Pr. M. Kurs-Olesk — „Noorte eest hoolekanne, noortele nõuanne.“

4a) H-ra H. Roos. Mag. „Kutsevaliku nõuanne ja hoolekanne.“

5) H-ra J. Nymann — „Lastehoolekande korraldamise küsimus.“

6) Eesti Karskusliidu esitaja — „Lastehoolekanne, alkoholi küsimus ja karskus organisatsioonid.“

Lastehoolekande päeva juhatusse valiti: Pr. M. Kurs-Olesk, pr. M. Reisik, h-ra prof. A. Lüüs, h-ra dr. S. Raudsepp ja h-ra H. Avikson.

Sekretariaati: prl. dr. Möttus, h-ra V. Luik, pr. Hielo.

Redaktsioon komisjoni: Pr. A. Ostra-Oinas, pr. dr. E. Lasberg ja h-ra A. Meikop.

Mandaat komisjoni otsustatakse mitte valida, mandaatide läbivaatamine jääb sekretariaadi hooleks.

Kodukord võeti vastu järgmiselt:

## Lastehoolekande päeva kodukord ja töökorraldus.

1. Lastehoolekande päeva juhatamine sünnib Üleriiklise Lastehoolekande Keskkorralduse kodukorra alusel, ühes alljärgnevate täienduste ja muudatustega.
2. Läbirääkimised referaatide üle järgnevad igale lastehoolekande päeva osale, kõneleda võib igal läbirääkimisel lastehoolekande päevast osavõtja 2 korda ja iga kord mitte üle 5 minuti. Osavõtjatele lõpusõnaks 10 minutit.
3. Kõik tehtud ettepanekud ja resolutsioonid lähevad keeleliks redigeerimiseks, ühtlustamiseks ja järjestamiseks redaktsiooni komisjonile.
4. Redaktsiooni komisjoni koosseis on: lastehoolekande päeva poolt valitud 3 liiget, referendid, ettepanekute tegijad ja sekretariaadi esitaja.
5. Komisjonis läbivaadatud ettepanekud tulevad hääletamisele lastehoolekande päeva lõpul.  
Läbirääkimisel antakse iga resolutsiooni kohta sõna ühele kõnelejale poolt ja teisele vastu, ning mitte üle 3 minuti.
6. Hääletamine sünnib avalikult siniste kaartide tõstmise teel.
7. Lastehoolekande päeva büroo on avatud Börse saalis koosoleku ajal. Büroo korraldajaks on Ü. L. Keskkorralduse asjaajaja. Büroo annab välja sinised kaardid, teeb kindlaks osavõtjate koosseisu jne.

# Laste eest hoolekanne.

*A. Ostra-Oinas.*

Laste eest hoolekanne on samuti alles väljaarendamisel nagu kogu üldhoolekanne. Hoolekande seadus püüab tõmmata ka sel alal põhipanevaid jooni, jätab aga veel paljugi soovida, ning seltskonnal ja laste eest hooltkandvatele asutustele jääb rohkesti tööd igakülgse ning oma otstarbet täitva hoolekande töö korraldamisel.

Kuni 1927 a. ei olnud isegi laste hoolekande töö üleriikliselt ühendatud. Ka käesoleval ajal on nende organisatsioonide vaheline side nõrk ja plaanikindla töö korraldamist takistab raha puudus. Kuid on veel küll organisatsioone, kes tarvilikukski ei pea laste hoolekande töö ühtlustamist ja kes arvavad, et õigem oleks igal organisatsioonil oma ette töötada, hoolimata sellest, kas üldtulemused annavad soovitavaid tagajärgi, või mitte.

Praegune olukord ongi ühtluse puudumise tõttu väga katkendiliseks laste hoolekandeks kujunenud. Kinnine hoolekanne rahuldab enam vähem nõudeid — lahtine on allpool igat kriitikat. Lastele, kes satuvad rinnalaste ja teistesse kodudesse, on igatahes kindlustatud aineiline hool ning vaimline sel määral kui seda asutus üldse anda võib seni kui ta lõpetab asutuse. Lapsed, kes aga asutustesse ei pääse, vaevlevad näljas, mustuses, puuduses, tihti moraalselt ebasüüdsas õhkkonnas. Viimaseid on aga vähemalt 4 korda enam kui lapsi kinnistes asutustes. Kuid nii lapsed kinnistes asutustes, kui ka teataval määral lahtise hoolekande all olevad, jäävad täiesti abita, kui nad kooli on lõpetanud ja ise oma eest peavad hakkama hoolitsema. Noorte küsimus on meil suuresti hooletusse jäetud. Vastav töö- ning tööjuhatuse, nõuandekohad, ühiskodu, odava toitmise ja ratsionaalse järevalve ning juhtimisega, töölisnoorsoo liikumine ja isetegevuse arendamine puuduvad meil pea täiesti. Ning suurte kuludega lastekodudes kasvatatud noorsugu sattub täiesti abitusse seisukorda lahkudes asutusest. Harva kellel läheb korda end läbi murda. Lastekodud ei suuda ka üldiselt sarnast ettevalmistust anda, et lapsed kodudest lahkudes endale iseseisvalt elu suudaksid rajada.

Need ülesanded on aga niivõrd suured, et nad üksikule organisatsioonile ülejõu käiksid, nende lahendamisele tuleb ühiselt asuda. Samuti ootab lahendamist ka vallaslapse küsimus.

Kuigi seaduse mõtte järele rinnalaste eest kuni 3 a. vanuseni hoolt kandma on kohustatud riik, on riigi hooldamisel

ainult 500 lapse ümber, kuna omavalitsuste hooldamisel neid on 1000 ümber.

Viiestsajast riigi hooldamisel olevast lapsest on 300 ümber rinnalaste kodudes, kus iga laps keskmiselt 60 kr. kuus maksma läheb, emade juures on 200 lapse ümber ning ema saab keskmiselt 15 kr. kuus rinnalapse kohta toetust.

Raskejalge eest hoolitsemine on täiesti korraldamatu ja ka hoolekande seadus on ses küsimuses puudulik.

Rinnalaste ja emade nõuandekohti on 14. Nende iseloom ei ole veel lõpulikult välja kujunenud. Kuigi töö-hoolekande ministeerium tahaks neid näha rinnalaste hooldamiskeskkohtadena, kes lapsi perekondadesse paigutaksid, ennem leides muidugi vastavad perekonnad, ainelist toetust välja annaksid, ning järelvalvet teostaksid perekondade kohta, kuhu lapsed paigutatud — ei ole nad seni seda ülesannet teostanud. Nende pea ülesanne on seni olnud tervisline nõuanne emale ja väheisel määral toetamine piimaga, kohati ka riietega. Ei ole nad ka täiel määral vaesemates kihtides oma tegevuse tarvilikkust suutnud selgeks teha, ning osavõtt neist on veel paljudes kohtades liig leige.

Soimeid rinnalastele, tähendab päevakodusi, kuhu ema rinnalapse seniks anda võiks, kuni ta ise tööl on, — on mõni üksik. Nende sisemine korraldus väga puudulik. Selle tagajärjel on puudustkannatav ema sunnitud, kas last ära andma rinnalaste kodusse, ehk ühes lapsega nälgima, sest väike laps on suureks takistuseks tööleidmisel.

Lastele 3 eluaastast alates on 27 lastekodu, umbes 1500 kasvandikuga.

Lapsi üldse hoolekandel on 8000 ümber, neist üle 3 a. vanu 6500. Lastekodudes on seega vähem, kui  $\frac{1}{2}$  kõigist lastest, kes hoolekannet vajavad. Lastekodudes kulutatakse lapse peale üle riigi keskmiselt 30 kr. kuus.

Suurem osa lapsi on perekonnas. Perekondlik toetus kõigub kuus 2 kr. kuni 20 kr. vahel, kus juures üle 10 kr. kuus antakse ainult neile lastele, kes on võeras perekonnas.

Perekondade valikul antakse loomulikult eesõigus oma emale ja sugulastele. Kahjuks ei ole meil võimalik samu põhimõtteid laste hooldamisel võeras perekonnas maksma panna, mida käsitatakse Soomes. Soomes antakse laps hoopis tundmatusse ümbrusse, et tema tuleviku peale ei heidaks varju vanemate patud ja vanemate halb kuulsus. Meil on seda põhimõtet juba sellepärast võimata teostada, et meil järelvalve perekondade järele, kuhu lapsed antud, on teostatav seni ainult linnades. Teiseks on väga laialdaselt maalt tulnud sooviavaldused sellepärast tulnud kõrvale jätta, et seal soovi-

takse saada raha eest last „kasvatada“, aga tingimata mitte alla 9—10 a. vana, s. o. karjaskäimise eas.

Mis teisse Soome põhimõttesse puutub, et perekond olgu hoolega valitud, siis on seda põhimõtet püütud ka meil silmas pidada. Samuti, et last ei tohi anda võerasse perekonda ilma alalise järelevalveta.

Neljandaks ütlevad soomlased, et tasu asjus tuleb maksta niipalju, kui laste kasvatada soovija perekond nõuab. Kahjuks ka ses küsimuses töötame meie sootu teistes oludes kui soomlased. Soomes on ligi 25.000 last võõrastes perekondades kasvatada (enamasti kodusõja ohvrite lapsed) ning kaugelt suurem osa neist on võetud tasuta. Meil ei ole peaaegu üldse tasuta lapse kasvatamiseks võtmise sooviavaldusi.

Lasteaedu, või päevakodusid, suvel mängumurusid, kuhu vanemad lapsi anda võiksid töö kestel, on meil: lasteaedu 38, umbes 2000 lapse jaoks ning 20 mängumuru. Ka see arv on äärmiselt väike, kuigi laps siin keskmiselt läheb maksma ainult 6,8 krooni kuus. Meil on madalate palkade tõttu enamas jaos töölis perekondades mõlemad vanemad sunnitud töö käima, et perekonda kuidagi ära elatada, ja suur osa lapsi on lihtsalt ulitsa hooleks. Ka sel alal, nagu peaaegu kogu lah-tise ja poollahtise hoolekande alal, seisab veel suurem töö ees.

Suvekoloniisid, kuhu nõrga tervisega lapsi suveks kosumisele saadetakse, on 12 umbes 2000 lapse kohta. Laps maksab neis keskmiselt 20 kr. kuus. Tung koloniidesse on suur, palju haiglasti lapsi jääb linnadesse ning isegi leskede emade üksikutel lastel ei ole üldse lootust neisse pääseda.

Kokkuvõttes tuleb tunnistada, et meie ühiskond lapse eest liig puudulikult hoolitseb ning sellele küsimusele kaugeltki seda tähelepanu ei pühenda, mis see küsimus väärrib.

Üldmajanduslik kitsikus annab end eriti valusalt tunda perekonna ning ühiskonna kõige nõrgema liikme peal — lapsel.

Lapsele tuleb appi tõtata, et ärahoida kogu rahva kehalist ning vaimlist degenererumist.

## Piirimaade vene laste kaitsest ja hoolekandest.

*M. Barchova.*

Piirimaa jaguneb kolmesse piirkonda: Petserimaa, Peipsi-äärsed ja Naroovatagused vallad. Petserimaa elanikud on peaaegu täiesti venelased: neid on seal üle 40.000. Teistes piirkondades on venelaste protsent madalam. Viimaste aas-

tate poliitilised sündmused asetasiid need piirkonnad äärmiselt raskeisse majanduslisse tingimuisse. Turgude puudus tooresainete ja saaduste väljaveoks, tööta olek, Peipsi järve tasapinna tõusmine, mille tagajärjeks veepuutused ja teised stiihilised õnnetused tõid enesega kaasa rahva majandusliku olukorra äärmise languse. Materjaalne kindlusetus on tiheadasti seotud kultuurilise ja moraalise tasapinna langemisega rahva seas, kes varemgi ei seisnud küllalt kõrgel. Haigused, joomine, surevus meeste kui ka naiste seas, mõjuvad eriti raskesti lastesse.

Tahtes joonistada Eesti lastehoolekandepäevast osavõtjaille õige pildi piiriäärsete maade vene laste seisukorrast, saatis Vene haridus- ja heategevate seltside liit, kõige suurem vene organisatsioon Eestis, 1927 a. kevadel 125 ankeetlehte kõigile valdadele, omavalitsustele, haridusseltsidele, koolidele ja arstidele palvega saata andmeid hoolekannet ja kaitset vajavate laste seisukorrast.

Enam-vähem täielikke andmeid saatsid ainult umbes 40 asutust, kuna ülejäänud jätsid kas täiesti vastamata või teatasid, et neil ei ole mingisuguseid andmeid laste kohta. Eriti iseloomustav on see, et vaeslaste seaduslikud ja peakaitsjad — vallad — ei kogu, ja võib olla ei tahagi koguda, andmeid puudustkannatavate laste kohta, sest 22 vallast vene elanikkudega vastasid ankeedile ainult 2 või teatasid väikestest juhuslikest toetustist ja sedagi koolidele ja koolilastele (saapad, riided). Meil olevate andmete järgi on vallad läinud aasta jooksul kulutanud toetusteks 61.000 marka, ning riik ja eraisikud ka umbes 60.000 marka, mida ei saa kuidagi küllaldaseks pidada, võrreldes sadade puudustkannatavate laste elu alalhoidmiseks tarvisminevate summadega.

Ainuuksi ankeedi väiksele vastuste osale tugesdes saame järgmised arvud. Abi vajab üle saja veaslast, kellest ainult 14 elab lastekodudes ja kuus perekondades, saades väikest toetust ja kuni 800 last, kellel puudub isa või ema ja kes enam-vähem vajavad toetust või hoolekannet.

Neile valdadele tüübiline nii suur arv isata või emata lapsi on seletatav sellega, et suurem osa meeselanikest on kas kalurid või kodust eemal käivad töölised, kes tihti hukuvad oma professionaalse töö juures. On olemas terved leskede külad, kus on suur protsent naisi-leski. Nad kannavad kõik perekonna ülalpidamise raskusi, eriti ülejõukäivaid, kui majas alaealised lapsed.

Vene haridus- ja heategevate seltside liidu ülesandel läinud aastal osa piiriäärseist maist läbisõitnud arsti sõnade järgi va-

javad säälsed lapsed ravitsemist (suur protsent neist on verevaesed, tiisikuses, rahiitises) ning hoolekannet ehk ainelist abi.

Kus ja kuidas elavad kõik need lapsed? Meil olevate andmete järgi ja piirimaade elu põhjalikult tundvate isikute muljete järgi käib suur osa lapsi kerjamas ühest perekonnast teise, nälgides, kannatades peksu, tehes ülejõu käivat tööd. Vaevalt saades kooliealiseks, lähevad nad 8—9 kuuks aastas karjasteks teistesse valdadesse ja maakondadesse, et endale ja oma perekonnale ülalpidamist teenida terveks talveks.

Nii saavad Võru ja Viljandi maakonnad omi karjaseid Petserimaalt, Virumaa — Narvatagustest valdadest ja Tartumaa — Peipsiäärest. Karjased elavad tihti väga rasketes oludes, kannatavad jooksvat ja teisi haigusi, ja mis kõige tähtsam, jäävad võõraks koolile ja perekonnale. Kõik eelpool nimetatud arvud on kahjuks puudulikud ja kõnelevad ise enda eest ning ei saa meid jätta üksikõikseks päältvaatajaiks. Võideldes laste surevusega ja rahva vähese juurekasvuga, peame pöörama erilise rõhu piirimaade lastele. Peame siin käsitama kõiki lastehoolekande ja abiandmise vorme kohalikkude olude kohaselt. Peame võitlema abortide arvu suurenemisega, mis on tingitud perekonna suurenemise kartusest. Abortide tegijaiks on külanaised, kellede barbaarne teguviis ajab hauda nii mitmedki noored elud. Peame avama kas ühegi lastekodu vene lastele, kus lapsed kasvaksid oma usu vaimus, ei unustaks emakeelt ja kust tervetena füüsiliselt ja moraalselt neid võiks anda kasvatamiseks perekondadesse või omastele, et saada kohta teistele vaeslastele. Käesoleval ajal on juba astunud samme säärase lastekodu avamiseks Petserimaal, kus seni ei ole mingiugust sellelaadilist asutust.

Kohalik seltskond hakkab alles sirguma viimaste aastate läbielamusist; ta on liig kurnatud, tema kultuuriline tasapind on madal ja talt energilist algatust ja abi lootmine tähendab veel paljude lapsehingede hukkumist. Meie ootame, et riik toetab võimalikult suurel määral seltskondlikkude organisatsioonide algatust vaeslaste hoolekande alal — kes saavad sel määral terveiks ja kasulikeks tuleviku kodanikeks, mil ulatusel tema aitab neid siis, kui nad nõrkadena kannatavad nii palju süütult.

## Kinnine hoolekanne.

*M. Aumann.*

Lugupeetud lastehoolekande päeva liikmed!

Mulle on lahkelt lubatud kõneleda siin hoolekandest koduta ja vaeste laste eest lastekodudes, ehk n. n. kinnisest hoole-

kandest. Kõne all oleva küsimuse ülisuurt tähtsust silmaspidades, peab asju igakülgsest valgustama, kuigi ma oma seisukohaga opositsiooni pean asuma auväärt referentidega, kes pooldavad perekondlist, või n. n. lahtist hooldamist. Asja eesmärgi või otstarbe suhtes ei ole meil ju mingisuguseid lahku-minekuid, selles oleme kõik ühes nõus ja meid juhib ühine idee: et hoolealusest vaesestlapsest saaks töökas, korralik inimene, kasulik ühiskonna liige ja truu riigikodanik. Lahku minna võivad arvamisest ainult abinõude, või teede suhtes, mil viisil seda sihti saavutada ja saavutada nii, et oleks kaitstud hoolealuse lapse huvid ja sealjuures ka hooldaja, või hooldamise kulukandja huvid. Sellepärast peab olema siin äärmiselt ettevaatlik toimimises.

Lapsed on rahva varandus, rahva uhkus, rõõm ja tuleviku lootus. Iga üksik laps on juba määratu suur varandus, eriti meil Eestis ja juba sellepärast peab olema äärmiselt ettevaatlik, kuidas selle varandusega ümber käia, et ta kaudsi ei läheks.

Et laps rahva väärtuslik varandus on, seda on juba vanal hallil ajal äratundnud kultuur rahvad, neid riigi või ühiskonna kaitse alla võtnud ja nende kasvatust juhtinud.

Meie aeg on teinud äga edusamme ja on esiküljele tõstnud lapse, kui subjekti — lapse hinge.

Vana aeg ja vana maailm ei olnud laste vastu õrnatundeline. Laps oli kas isa, suguharu, või riigi omandus. Lapse isikust, lapse hingest ja lapse õigustest ei saa selle aja kohta kõnelda. Laps on objekt, mitte subjekt. Seda seisukorda mõistab valjult hukka meie aja kultuurrahvaste ideoloogia. Kõige ülem ja väärtuslikum, mida ei suuda üleskaaluda kogu maailm oma varandusega, on inimhing. Selles kõigesuuremas väärtuses eraldab Jeesus iseäranis väärtusliku lapse hinge. „Häda sellele, kes ühte neist väikesist pahandab!“ See on lapse ülemlaul ja lapse õiguste võimas deklaratsioon. Alles H. Pestalozzist peale sai tegelik kasvatus uue suuna. Oli leitud lapse hing. — Kui meie päevil on see juba nii iseenesest mõistetav ja arusaadav, et kasvatuses lapse hing, lapse mina arendamine ja harimine esiküljel peab olema ja teisiti mõtlemine oleks metsikus, siis saadakse minust ka aru, kui mina oma ettekande ja seisukoha lähtekohaks pean selle aspekti lapse juures, see on — lapse hinge, lapse kõrgema mina. — Üldisest lastepe-rest eraldan nüüd ühe eriliigi, nimelt vaeselapse, s. o. lapse, kellele osaks langenud kõige karmim saatus, kes on kaotanud oma lihase isa-ema kasvatus, hoolitsuse, armastuse. Siin on küsimus, kuidas neile õnnetuile kergendada seda saatust

halastamatust, kuidas lohutada, kuidas ravida valutavat haava hinges, et see eluaeg ei tuikaks, kuidas teda ülestõsta, avitada ja inimeseks, s. o. täiskasvanuks teha? Ma ei räägi siin põhjustest, miks ta on vaenelaps. Põhjused on siin väga mitmekesised, võib olla — sõda, ühiskonna sotsiaalsed tingimused, mitmesugused seltskonnas juurdunud eelarvamised, töötingimused, õnnetused jne., aga üks on kindel, et see saatuse kare käsi, kes lapselt vanemad riisunud, ei ole suures enamuses keegi muu, kui seesama seltskond ise ja sellepärast on siis ka seltskonna juuridiline ja kõlbline kohustus kõik teha, mis iial võimalik, et seda kuritööd selle lapse vastu heaks teha. Siis ei ole hoolekanne vaestelaste eest mitte ohver ja armuand seltskonna poolt, vaid kohustus ja õigustatud nõue.

Vaatame nüüd, kuidas meil Eestis seda varem on tehtud, praegu tehakse ja kuidas tarvis teha tulevikus.

Mis ütleb meie rahva muinasvara, rahva luule, muinaslood ja jutud selle kohta, sest muid andmeid meil selles küsimuses mineviku kohta ei ole? On ju muinasvara ja rahva luule õieti tõsise elu kajastus. Kasvatustemajade või lastekodusid meie rahva kaugem minevik ei tunne, nende kohta ei leia meie oma rahva muinasvara ka mitte midagi. Lastekodud on uuema aja saavutus. Kuhu jäävad siis sajangute jooksul meie rahva vaesedlapsed ja kuidas nende eest hoolitseti? — Vaesedlapsed olid kerjalapsed, kes käisid kerjates talust tallu leivasuutäit ja riidehilpu palumas, ehk olid võõraste juures peres söögi peal ja katta selles lootuses, et kui juba märkama hakkab, neid siis kohe võib panna tööle ja ära kasutada, mida tehti ka õige tusedalt. Algul kasutas neid talu, pannes karja ja tööde juure, pärastpoole saadeti mõisa teopäivi tegema. Kõige pealt sai vaestestlastest mõisa teopoisid ja -tüdrukud. Vaesedlapsed olid orjade orjad. — See oli n. n. lahtine hoolekanne, mitte ühiskonna korraldusel, vaid üksikute isikute poolt. Ka praegusel ajal kostavad vastu vaeselapse olud aina kurvad helid. Alandust, haavamist ja ikka ülekohut kuuleme meie vaeselapse adressil. See kõik räägib selget keelt ja annab otsuse nõnda nimetatud lahtisest hoolekandest. — Kui on võõras isama juhtumisi õiglasemad, siis kasuõest või -vennast saad ometi haavatud ja alandatud. Aga kes hoolib siin selle õnnetuma lapse hingest? — Jah, mulle võidakse öelda: mis see siia puutub, see oli enne vanasti. Nüüd on kõik teine ja meie tahame asja perekondlikel hoolekandel palju paremini korraldada ja sisseseada kõva järelvalve ja maksame ju kasvatuse eest. Kust leiame meie harilikus keskpärasel perekonnas sarnast õrnatundelikkust ehk peenikest takti? Iga vähem sõna, iga vähem märkus, mis, võib olla, igakord mitte pahatahtlikult

või sihilikult haavamiseks ei ole öeldud, trehvak ometigi selle õrna koha peale, mis selle lapse hinges veel valutab, olgu öeldud kasuvanemate, ehk kasu õe-venna poolt, kes on oma vanemate juures ja ennast instinktiivselt teisega võrreldes suuremast soost või eesõigustatud tunneb. Olgu see mängu juures tülli sattudes, õppimisel ehk kus tahate, seda saab vaenelaps, ikka ja alati tunda, kui mitte iga tund, siis iga päev. Ja see jätab aga jäljed noorde hinge kibeduse tunde, viha, kaotab usu õiglusse ja ühesarnasusse. Iga päevaga korjab seda mürki tilkaaval juure. Ei aita teie hoolsad järelvaatajad, ega ka raha, mis maksate. Vaeselapse elu on kibe, mõru ja kurb, ilma et kasuvanemad pruugiks olla igakord halvad ehk ülekohtused, või hoolimatud oma peale võetud kohustuste vastu. Aga laps muutub ise ka pärast halvaks: tema hing on mürgitatud, on rikutud, — teie ei tea millest see on tulnud ja pärast kaebavad kasuvanemad juba põhjendatult: ta on paha laps, meie ei taha enam teda ka raha eest pidada. Siis viite ta teise juure jne., aga asja see enam ei paranda; sellest tuleb haige, rikutud hingega tüüp, kellel — esiteks — ei ole õrnu ilusaid ja armsaid mälestusi oma lapsepõlvest ja kodust, ei oma kasuvanematest, ega kasuõdedest-vendadest. Need ilusad lapsepõlve mälestused, mis tervet elu soendavad, valgustavad ja rasketel aegadel lohutavad, puuduvad temal täiesti. Teiseks: ei ole ta hinges usaldust või usku inimeste sarnasusse, õiglusse ja headusse. Hinges on kibedus, ülekohtutu enne viha ja kättemaksu himu. Tal ei ole pühad ei seltskondlised ega perekondlised traditsioonid, ta on opositsioonis terve ilmaga, on revolutsionäär maksvale ühiskondlisele korrale, missugune see ka oleks. On inimeste põlgaja ja pessimist. Mis aitab teie raha, teie järelvalve? Armastust lapse vastu ei saa teie raha eest mitte osta, aga kasuvanematele meeldib rohkem teie raha, kui teie laps. Ja kui teie oma järelvalvega palju vahele segate ja teise perekonna saladustesse tungite, alati direktiivisid annate ja õpetate, ei sallita lõpuks enam teid, teie raha ega ka last. „Keda sa õpetama tuled? Ise oleme inimeseks kasvatatud, omad lapsed kasvatame, peab aitama, nüüd ei mõista seda kasvatada. Võta oma laps ja kõnni“. Seda kuulete teie perekonnast, kui palju suud pruugite ja „järelvaatate“. Viite muidugi lapse teise kohta. Aga lapsel ei ole ometi püsivat kodu. Jälle võõrad inimesed, võõrad olud ja ümbrus oma headega ja vigadega ja nii hulgutate seda vaestlast ei tea kui kaua, kuni see laps on rikutud ja teie ise tüdinud, ei tea kuhu jälle panna. Mina isiklikult ei ole kuigi suures lugupidamises neist perekondadest, kes tasu eest vaeseidlapsi võtavad kasvatada, ei usu ma nende lastearmastust ega näilist sentimentaalsust. See

on kõik väga kahtlane kaup, mida peab võtma äärmise ettevaatusega. Tegelik elu laste hoolekande alal on aastate jooksul nii mõndagi õpetanud.

Teisest küljest jälle, kes karanteerib, et ühes teises perekonnas lapsed sihilikult ei kasvatata tööriista ühiskondlise korra lõhkumiseks, ehk ta hinge teadlikult ei tilgutata sappi ja põlgtust kõige selle vastu, mida meie nimetame rahvuslikuks ja isamaaliseks aateks. Ja teie maksate selleks ligi rahva raha. Käite ka kontrollimas, aga ometi ei märka midagi, ehk kui lõpuks märkate, siis on juba hilja. Nii kasvatate ise omale kirstunaela ja kaelalõikajat.

Kes raha eest last kasvatada võtab, ei see võta teda mitte armastusest lapse vastu, vaid armastusest raha vastu, et ise seal kõrval ka lapse kulul elada, ehk et see temale aineliselt tulus on. Kes lapse perekonda kasvatada võtab ilma tasuta ja enam sellele ise kõrva maksab, seal võime enam uskuda armastust ja õiget kasvatust. Ma ei eita ju absoluutselt, et niisuguseid juhuseid on, kus laps oma lapsena perekonda võetakse ja ta headesse kättesse sattub, aga neid juhuseid on väga harva. Need on enamasti ilma lasteta abielupaarid. Siis võetakse laps ka tõesti omaks ja adopteeritakse ja antakse temale kõik juriidilised ja seltskondlikud perekonnaliikme õigused. Sarnasel puhul muidugi ei takista seda keegi. Aga see on seni ka nii olnud, ega pole keegi takistanud, ja nii ei ole see kellegi uus ülesleidis. Selle peale aga loota ei saa, ega saa ütelda, et see oleks nüüd uus lehekülg, ehk uus süsteem vaestelaste eest hoolekandmise ajaloos ja et see kustutaks üldist häda.

Tekib küsimus nüüd: Mis siis teha? Kuidas kasvatada vaeseid lapsi korralikkudeks inimesteks ja kasvatada nii, et oleks rahuldatud moodsad pedagoogilised ja psühholoogilised nõuded?

Vaeselapse all mõtlen mina last, kellel puuduvad mõlemad lihased vanemad, ehk üks neist. Suurel osal neist lastest, kes praegu seltskonna hooldada, puudub üks vanem ja enamiste isa. Aga tal on siiski ema ja see on veel lõpmata palju väärt. Ema on aga tööta, on haiglane, ühe sõnaga nii kehv ja õnnetu, et ei ole oma lastele süüa anda, ei katta ega kooli saata. Häbiga, hirmuga ja südamevaluga tuleb ja palub võõrast abi. Teie annate seda: võtate emalt ta lapse ja paigutate lastekodusse, ehk annate raha eest võõra inimese kätte kasvatada ja maksate võõrale 2.000—4.000 marka kuus. Ema jääb lõhkeva südamega pealtvaatama, ka lapsel ei ole siin sõnaõigust. Teie aga olete talitanud ja olete oma arvates pealegi heategija. Kui aga ema seda „heategu“ ei suuda väljakannatada ja oma last ise kasvatada tahab, siis makstakse temale toetuseks 200—

400 marka kuus. Missugune ebaloogilikkus, pedagoogiline ja psükoloogiline profaansus, halastamata ja julm talitusviis. Ma ei räägi siin emadest — üksikutest eranditest, looduse väärastustest, kes omi lapsi ei armasta, neid ise kasvatada ei tahagi — metsikud langenud inimesed, ehk kes meelega omi lapsi vale teele juhivad. Seda võib ette tulla ja tuleb ka, aga ikkagi väga harva, nagu erandisi kunagi. Niisuguse ema käest tuleb laps sunduslikult ära võtta, nagu ka uus hoolekandeseadus seda ette näeb ja sellel vanemal kohtu teel kõik vanema õigused annulerida ja teda täiesti isoleerida edaspidisest mõjust lapse peale. Seda lubab, või õigem, kohustab ka hoolekandeseadus. Emadele aga, kes kõlbliselt emakutse kõrgusel ja kes oma last ise heameelega kasvataks ja loomulikult seda paremini teeks, kui iial keegi võõras seda teha suudaks, neile emadele peaks andma ainelist abi, kui nad seda vajavad, seltsamal määral, kui palju läheb maksma lapse kasvatus lastekodus ehk võõras perekonnas. Kõige pealt tuleb ikkagi lugu pidada lihasevanema emaarmastusest, sest see on ikkagi jõud ja väärtus, mis tasub ja katab ka need pedagoogilised defektid, mis teoreetikerid — pedagoogid sealt ehk ka leida võivad. Kui teil puudub soe süda, kui teie hing ei helise kaasa, et leegitse, siis käed eemale lastest. Sellepärast oleks otse meeletus võtta last oma ema käest ja anda teda juhuslise võõra kätte äritegemise objektiks ja maksta sellele võõrale raha selle asemel, et lapse oma ema ainelist järke parandada ja tale võimalus luua endal oma last kasvatada.

Lapsed aga, kellel puuduvad mõlemad vanemad, tuleks paigutada lastekodudesse, aga mitte laiali saata mööda ilma igasugustesse perekondadesse, kelledest teil vähe aimu ja puuduvad kontrollimise võimalused. Ma ei ütle ju, et lastekodu on mingi ideaalne kasvamisukoht, vaid võrdlen ainult neid kolme, s. o. oma vanemaid, lastekodu ja võõraid perekondi ja näitasin juba, et kõige õigem ja loomulikum lapse kasvamisukoht on ikka oma vanemate või vanema juures. Kui aga ei ole seda võimalust, siis juba ennemini lastekodus, kui neid õnnetu id laiali tilgutada igasugustesse perekondadesse. Lastekodu on kõige pealt ikkagi koht ja kodu, kus kõik lapsed on üheõiguslised perekonnaliikmed, kus ei ole vaeseid lapsi, ega peretütred, kus üks ei ole teise ees eesõigustatud, kus kõik endid ühetasa julgelt ja koduselt võivad tunda, kus nad on kõik, ühesugused peretütred ja perepojad, kus ei saa ka juttugi olla mingisugusest kasuõngitsevast egoistlisest eksploateerimisest perevanemate või kasvatajate poolt, kus lapse hing vähemalt saab hoitud haavamiste ja alanduste eest, kus ta niisama julgelt ja vabalt sirgub kehaliselt ja vaimliselt, kui iga teine noor-

mees või neiu oma lihaste vanemate juures ja oma pea võib hoida niisama püsti, kui iga teine ja ei harju ennast alamaks pidama ja sealt taganema, kus on koos ja kõnelevad perepojad ja peretütred. —

Iga rahva hingeelus võivad olla oma iseäraldused, omad head ja vead. Minu arvates on meie Eesti rahva hingeelu üks tähtsam negatiivne joon see, et igal pool, isegi kõige madalamas seltskonna kihis, ikka püütakse leida veel seda, kes tema arvates temast madalamal seisab, et selle kulul siis kas nalja teha, teha pilgata ja nii ehk teisiti ikka mõista ja tunda anda, et vaata — mina olen ikka enam kui sina. See inetu iseloomu joon käib punase niidina läbi tervest meie seltskonnast — kõige madalamast, kuni kõige kõrgema seltskonna kihini, vahet teha võib ainult väljendusviiside vahel: alamatel astmetel on see panaasem, kõrgemates rohkem peenendatud kujul, kuid sisuliselt on see üks ja sama igalpool. — Seda inetud iseloomu joont on vist leidnud igaüks, kes elu tähele paneb ja rahva seas ja seltskonnas liigub. Sedasama joont on piitsutanud ka meie kirjanduses, kuid palju paranemist seni mina küll ei märka. Seda parandada võib ainult kasvatus pikema aja jooksul. Vist küll meie ajaloolised tingimused, võõra võimu eeskuju ja sihilik kasvatus on seda 700 aasta jooksul rahva hinge asetanud. Kui ka muud ei peaks leida olema enda ja teise võrdluseks, siis kasutakse ometigi see, et vaata: minul on vanemad, mina olen perelaps, sina pole midagi, sul pole wanemaidki, oled vördjas. See on valus ja õrn koht vaeselapse hinges. Ja perekonda annaksime vaeselapse just sarnase alanduse objektiks. Lastekodus seda ei ole, ei saagi olla: seal on kõik ühesugused, ühe isa-ema lapsed.

Peale selle on edasijõud koolitöodes ja õppimises lastekodude kasvandikkudel alati palju viljakam, kui viletsa oludega perekondades, kus puudub asjatundlik juhtimine ja nõrgemate järelavitus, nagu seda tehakse lastekodudes. Lastekodus olles võib varem kooli lõpetada ja ametit õppima hakata, võib 1, 2 ehk isegi kolm aastat võita, kuna laps perekonnas olles oleks pidanud klassidesse istuma jääma just järelaitamise ja järelvalve puudusel. See on võimaline võit. Ka siin räägib tegelik elu selget keelt: Enne lastekodusse tulekut on poiss igas klassis istunud ikka kaks aastat, kuna lastekodus olles hakkab lõpetama aastaga klassi. Viibides teiste õppijate laste seas, selles alalises õppimise õhkkonnas, tekib õppimisisu, võrdlus, võistlus ja püüdmine teistest omasugustest mitte maha jääda, mitte nõrgem ega viletsam olla. Siis on koduseks tundidele ettevalmistamiseks olemas kõiksugused õppeabinõud, nagu kaardid, atlasid, raamatukogu jne. ning asjatundlik õpetatud

pedagoogi juhatus raskuste kordadel. Perekonnas teie iial seda ei saa. Nii on laste õppimine lastekodudes produktiivsem ja ka aineliselt ekonoomsem. Edasi, füüsiline kasvatus ja tervishoid, arstiabi ja ravitsused haiguse korral. Kuidas mõeldakse seda küsimust korraldada perekondades, mis laiali on maal ja linnas? Teame ju kuidas on tervishoidlised olud ja tingimused kehvades perekondades maal ja linnas ja missugune arusaamine neist valitseb veel seal. Tunneme korteriolusid, teame missugune kitsikus, mustus ja umbne õhk meil juba ukstel vastu astub. Kas saame nii kasvatada tervet inimest, kui tervishoiu ja ravitsusaladel on tegutsemas koos: vaesus, rumalus ja võõrasemalikkus? Kas ei tule see lõpuks ka veel kõik kallim? Ja tulemus on vigane haiglane ehk põdur inimene, ka füüsiliselt rikutud tüüp, nagu ta seda ehk on juba hingeliselt. Ei, ja tuhat korda — ei! Ka vaesestlapsest kasvatage üles terve inimene. Mänguasjaks ja katseobjektiks on vaene-laps ikkagi liig kallis ese. Lastekodudes on aga see küsimus enam-vähem lahendatud. Kuidas saate Teie kontrollida lapse toitmist perekonnas, et laps seda ka tõeste saab, mis tale teie poolt määratud? Kas kirjutate ka ette kalooriad, normid ja menüüid, nagu lastekodudes? Praegusel kehvval ja kitsal ajal linnas, kus mingisugust teenistust või sissetulekut on lõpmata raske leida ja kehvad inimesed elu ja surma peale heitlevad äärmise puudusega, võetakse võõras laps kasvatada ainult sellepärast, et ennast ka seal kõrval elatada ja lapse kulul ka oma köht korralikult täis süüa. See aga tuleb teile kallim, kui lastekodu, kuna pooliku ja halva toitmise all kannatab laps ja tulemus on vaimliselt ja kehaliselt kängu jäänud, haiglane, põdur ja verevaene laps. — Kogemused näitavad, kui lapsed perekondadest tulevad lastekodusse, on nad alati verevaesed, kolletanud, paled aukus, silmad läiketa, ei peegeldu sealt elurõõm, ega lapselik mureta elavus ja süütu vallatus, kõik on kui närtsimas ja kolletamas; seal on ta närviline või hüsteeriline, nutab sagedasti. Ühesõnaga, nälginud ja kurnatud ihu ja vaimu poolest. — Paari kolme kuu pärast lastekodus ei tunne teie seda last enam äragi: on kosunud silmnähtavalt: elurõõmsalt, elavalt ja muretult jookseb kui tuul ja keksib teile rõõmsalt vallatades vastu põsed punetavad ja elutuli sätendab silmis. Puhas õhk, kosutav uni puhtas voodis ja terve toit on oma töö teinud. Laps võib õppida, kasvada ja areneda keha ja vaimu poolest loomulikkudes ja tervetes elutingimustes. Peale selle on tal siin seltskond teiste omasuguste seas, mõistlik õpetus ja juhtimine targa järelvalve all, eemal uulitsa mõjust ja järelvalvet olekust; silmanähtavalt kaovad ka endised inetud ja toored kombad, kirumine ja rumalad sõnad. Laps muutub ka

kombeliselt elastilisemaks, viisakamaks ja paremaks. Kultuurne ümbrus juba kasvatab teda kultuursemaks, muudab sümpaatlikumaks ja hingeliselt õrnatundelikumaks. — Kui vaenelaps kusagil perekonnas on nüüd lõpetanud sundusliku ehk täieliku algkooli kursuse, kes määrab või otsustab nüüd selle suuna, mis nüüd edasi tuleb, kes valib elukutse, mis ta nüüd õppima peab? Kas laps ise? Ise ta seda teha ei mõista, kehitab õlgu, jääb kahtlema, ehk valib hoopis valesti. Kus on see, kes vaatlusi teinud, teda tähelepannud tundliku ja targa silmaga, ta vaimuomadusi ja hingelisi kalduvusi kalkuleerinud ja võiks nüüd abiks olla ja otsustaks. Kas arvate, et see on nii lihtne? Siino n moment otsustada tema terve tuleviku, terve saatuse kohta. See ei ole aga mitte ükskõikne ja tähtsuseta. Ei tee seda võõrasema seal perekonnas, kus ta kasvas, ehk kui teeb, siis ei saa seda usaldada, ega tee seda ka teie kontroll, sest ta ei tunne ju seda last, ehk tunneb puudulikult. Seda võib teha pedagoog kauaste psühholoogiliste vaatluste ja tähelepanekute tagajärjel. Seda võib saavutada lastekodus.

Lõpuks on see noor inimene juba eluküps ja peab ellu astuma, teenistuskoha saama ja iseennast toitma hakkama. Nüüd põrkame uute raskuste vastu. Kust koht võtta, kes soovib ja vastutab selle noore inimese passilikkuse eest vastaval kohal? Olen seda näinud oma praktikas rea aastate jooksul, et lastekodul, kui ametlise asutuse protektsioonil, on seltskonna usaldus, on tööandjate usaldus ja lugupidamine. Ei saa ju ka asutus ametlikult, juba oma prestiihi pärast mitte, anda oma produktsiooni üle valeotsust, ehk soovitada kedagi sinna, kuhu ta tõesti ei kõlba ja seega edespidist usaldust enda vastu mahakiskuda seltskonnas. Asutus on aga seni oma kasvandikkudele vastavad teenistuskohad saanud, kuigi see viimasel ajal väga raske on olnud, sest praegu on üleüldse liig raske, peaaegu võimata ka kogenud tööjõududel ja vanadel spetsialistidel leida mingisugust tööd või teenistust. Lastekodust on aga seni kõik kohtadele upitatud ja kõik need noored inimesed töötavad ja toidavad ennast ausalt.

Kui kasvatust lastekodudes nimetatakse kinniseks hoolekandeks, siis ei sobi minu arvates see nimetus siia. Lastekodu ei ole kellegi eest kinni. Esiteks käib alati igasuguseid revidente, küll linna volikogust, küll haridus ja hoolekande osakondadest ja revisjoni komisjonist, küll majanduslist, tervishoidlist ja pedagoogilist külge revideerimas, vaatlemas ja lastega kõnelemas. Käib ka ajakirjanduse esitajaid, seltskonna tegelasi ja ministeeriumi ametnikke, ja heameelega on nad kõik nähtud, kellel aga endal on huvi asja vastu. Ei ole ega

saa seal midagi varjata ega salata, kõik on avalik ja lahti kui peopeal. Teiseks — ei ole ka lapsed nii kinni, kui arvatakse.

Kui ehk sellepärast nimetada kinniseks, et lapsed õhtul hilja ja ööseti järelvaatuseta vabalt uulitsal ei saa kolada, nagu seda teevad lapsed tihti paljudest perekondadest, siis on teil õigus ja siis väärib see sõna — kinnine — ka austust ja lugupidamist.

Eesti vabariigi iseseisvuse lühikese aja kestvusel on rõõmustaval viisil tekkinud kaunis koguke ilusaid ja korralikke lastekodusid. On asutanud neid riik ja omavalitsused, on asutanud Lastekaitse Ühing, Punane Rist ja teised soliidsemad organisatsioonid, kellel on eesmärgiks hooldada ja teha head. Need kõlbluse ja heateo õied, mis siin-seal tärkanud ja ilust tunnistust anavad inimliku kaastundmuse ja armastuse arenemisest ja kasvamisest Eesti seltskonnas ei ole veel paljud jõudnud vilja kasvatada, nad on alles äsja puhkenud õied, võib vaid vaadata nende värviilu ja tunda aroomi, mis nad levitavad oma ümbruses. Kas peame siis nüüd oma uuenduse ja reorganiseerimise maanias kannatamatult ette ruttama, õied äratallama ära hävitama, enne kui vilja oleme vähegi saanud ja teeme vilja kohta oma hukkamõistva otsuse juba siis, kui taim alles õitseb ja üle riigi võtma kõik vaeses lapsed objektiks, et teha mingisugust kahtlase väärtusega eksperimenti, mille positiivsete tulemuste kohta meie veel rohkem teadmatuses viibime, ehk millest on juba aegloo rüppe vajunud kurvad mälestused, nagu seda tunnistab meie muinasvara ja kirjandus. — Võib olla, on ehk lastekodude personaalile ehk korraldusele siin või seal ühte ehk teist etteheita, ega see siis veel ei tähenda, et lastekodude printsip halb on: ei või me ometi last ühes veega vannist välja visata. On ju tõesti ikkagi veel puudusi ja kiratsemist väga palju, kuid hea tahtmise juures saab sellest kõigest üle. On ju suuremast ja raskemast üle saadud, jääb vaid ainult kohendada ja korraldada. Lastekodude asutamise ja korralduste suhtes ei ole Eesti seltskond omas suures enamuses mitte kinnine ega ihne olnud, mis näitab, et laiemas rahva kihtides on olemas kaastundmust ja armastust oma vähemate vendade vastu. Ilusaks näiteks muu seas võib olla Tallinna linn, linna volikogu ühes oma lugupeetud linna-peaga ja linnanõunikkudega eesotsas, kes kunagi summasid ei ole keelanud vaestelaste eest hoolitsemiseks ja lastekodude heale järjele tõstmiseks. Muidugi ei saadud ka siin kõik head teostada ühe aastaga, ega ühekorraga, vaid järjekindel konstrueerimise ja arendamise töö on kestnud rida aastaid tänapäevani ja kestab edasi. Kas peame nüüd need toredad õied ära tallama, enne kui nad pole saanud veel kasva-

tada vilja ja heitma käega nende miljonite ja nende kallimeelsete tegelaste töö ja vaeva ja puhtate püüdmiste peale, ja ütleva: Vaata, mina tulen ja loon kõik uueks! Mahalastekodud ja vaesed lapsed laiali perekondadesse tilgutada; see tuleb palju odavam! — Jah, see odavam on see demogoogiline argument ikka nende poolt, kes oma initsiatiivi tungiga massi ees hiilgada tahavad ja sellele mõistlikku väljendust ei suuda leida. See hüüe leiab ju alati vastukaja massis, kes palju kunagi ei juurdle, ega loogiliselt ei mõtle, vaid lakooniliste hüüdsõnade järele on valmis minema. — Ma ei salga, et lastekodud on kallid, aga nad on kallid suhteliselt, mitte kui niisugused otsekohe võrdlemisi teiste jõukate maadega, millidest meie omad ikkagi veel kaugelt odavamad. Aga meie endi — vanainimeste — töötodang, meie majandus, äriilm, sõnaga: meie tegevus, töö ja vaev tasutakse meile kaugelt palju halvemalt ja odavamalt, kui meie töö ja vaev tõeliselt väärt on ja sellepärast paistab meile lastekodu kallid, aga ikkagi ainult meie endi suhtes. Aga kes on siis selles süüdi? Kas need väätimad lapsed, kes ei tea vahet teha parema ega pahema käe vahel! Tahaks lõpuks küsida: Mis siis meil ei ole kallid praegu? Kas meie demokraatlik vabariik ei ole kodanikule ka mitte üks väga kallid kraam? — Sellepärast: Lastekodusid ärakaotada oleks ettevaatamatus, oleks kergemeelsus ja isegi ülekohtus, kuna midagi paremat pole asemele panna, peale kahtlase väärtusega hüpoteeside ja odavate hüüete. — Perekondadesse paigutamiseks võiks vaid teha üksikuid ettevaatlikke katseid nende laste suhtes, kes lastekodusse praegu ei mahu. Kuid ka katsete teha võib ainult siis, kui paigutajal on usaldusväärilised tagatised selle perekonna või kasvataja kõlblisest ja majanduslikust väärtusest. — Siis tuuakse meil sageadaste ka ikka ette, et vaadake välismail seal ehk teal on märgata tendentsi perekondadesse paigutamise poolt. — See ei ütle ju õieti mitte midagi. Ma võin ka nimetada terve rea välismaid, kus on olemas eeskujuliselt ja ilusasti korraldatud lastekodud, milledele meie omadega veel ligigi ei pääse. Ja kes ütleb nüüd, mis on parem ja õigem? Kui on olemas kusagil sarnane tendents, kas peame meie sellele ka kohe järele tegema, ehk isegi etteruttama. Ja kui meie ka tahame neile järele teha, siis ootame ometi ära, kuni näeme, kas nende uuendused on andnud positiivseid tulemusi. Ja mis välismail kusagil ühe ehk teise rahva juures küll heana osutus, kas see aga meil ja meie oludes kohe ka hea on? Võib olla on meie rahvas, meie perekond, kes raha eest võerast last kasvatada võtab, meie olud siiski ikka hoopis erinevad nendest rahvastest.

perekondadest, ehk oludest, mida meie nüüd endile eeskujuks ja järeltegemiseks ülesseame. Ja vaadake, see on küsimus, mille üle võiks vahest väga palju vaielda. Oleks vahest mõistlikum ka kord lõpuks ise oma pead tööle rakendada ja oma koduste olude kohaselt mõtleva ja otsustama hakata.

Etteheited, et meie lastekodud on luksusasutused, kus on valged, õhurikkad, puhtad ruumid ja põleb elekter, ja nagu saadetakse sealt ellu elurõõmsaid valgekäelasi, kes tööd põlgavad ja toredusega harjunud ja kitsamatesse oludesse enam ei kõlbagi, need etteheited on põhjendamata ja ülekohtused. Kui laps tervemates oludes saab üleskasvatatud, kui 50 ehk 100 aastat tagasi, ehk ka praegu kusagil metsanurgas või keldriurkas, siis on see ju progress, mille üle aina rõõmustada tuleb ja see on loomulik ja õige ja sinna poole püüab ju iga mõistlik inimene, püüab terve maailm. Selle üle oleks ju otse häbi kellegil kade, või kuri olla. Et nad sellepärast tööd põlgaks, või hukka läheks, seda ei tarvitse tõesti mitte karta. Seal peaksid siis muud põhjused olema. Selle juures pikemalt peatuda ei ole praegu, kahjuks, mitte enam aega. Ütlen vaid niipalju, et luksusasutusi meil Festis praegu küll veel ei ole, ega pole ka tarvis. Meie ideaaliks on alles enam-vähem korralikud tervishoidlistele ja pedagoogilistele nõuetele vastavad lastekodud, kus kasvandikud võiks sirguda terveteks, tarkadeks, ausateks ja töökateks inimesteks. Sinna poole püüame ja minu arvates areneb asi ka juba selles suunas, ja olgu ka tänane lastehoolekande päev üheks võimsaks impulsi, mis toob uut edu, uut jõudu korralikkude lastekodude arengu ajaloosse Eestis.

## Kinnine rinnalaste hoolekanne.

*S. Raudsepp.*

Austatud hoolekande päeva osalised. Minu kõne aeg on piiratud. Sest tulles vastu minu a. kaasreferendi h-ra Aumanni soovile, kelle aineks „kinnine hoolekanne suuremate laste kodudes,“ andsin oma nõusoleku jaotada meie referaatide ettekandmiseks määratud aja, 1 tund, nii et tema kasutada jääks 40—45 minutit. Seega tuleb minul piirduda oma mõtete väljenduses 15—20 minutiga.

Tänase koosoleku tulipunktiks näib kujunevat küsimus: kas kinnine, või lahtine laste hoolekanne, kumba neist hooldamise viisidest tuleks otstarbekohasemaks pidada? Olen üle 6 aasta tegutsenud ühes kinnises rinnalaste hooldamise asutuses, nimelt Tartu rinnalaste ja emade kodus. See kodu on ühtlasi

ka T.-H. ministeeriumi summadega rinnalaste lahtise hoolekande teostajaks lõuna-Eestis. Tegutsedes käsikäes kodu hoolekoguga ja võimalikult tihedat sidet pidades teiste rinnalaste kodude juhatajatega, on minus tekkinud veendumus, et meie oludes ei saa ainuõigeks pidada ei kinnist, ega lahtist rinnalaste hooldamist, vaid mõlemad hoolduse viisid tulevad tarvitada kõrvuti, vastavalt üksikute juhtude iseäraldusile.

Oma tänase einemise ülesandeks pean ma: märkida ära pahed ja huved, mis on senisel kujul kinnistes asutustes rinnalaste hooldamisel vastandiks perekondlisele kasvatamisele ja näidata, kuidas olevaid pahesi saaks kõrvaldada.

Pahed oleks minu arvates järgmised: 1) taudide hädaoht, 2) aglasem vaimline areng, eriti rääkima õppimises, 3) ema armastuse puudus lapse eest hoolitsemisel ja 4) kinnine laste kasvatus on kallim kui lahtine.

Selle vastu oleks hüved: 1) rinnalaste kodud on emadele õppeasutusiks laste kasvatamises ja nendes loomuliku perekonna sideme — emaarmastuse — süvendajaiks lapse vastu, 2) nad on paremad lapse iseloomu kasvatajad selle imikeas kui hulk meie perekondi ja 3) rinnalaste kodud on paratamatult vajalikud kidurate ja haiglaste laste hooldamiseks.

Lubage nüüd peatuda mõne sõnaga loetletud üksikute pahede ja hüvede juures.

On arusaadav, et nakkushaigused, kord kodusse sissepääsenud, sääl tihedalt koos olevate laste keskel kiiresti levivad ja oma lagastava töö teevad. Eriti kiiresti levivad rinnalaste kodudes tuulerõuged, leetrid, läkaköha ja gripp. muidugi ka sarlakid. Kuid ka lasterikastes kehvide inimeste perekondades ei ole lapsed kuigi palju paremini nakkushaiguste vastu kaitstud. Taudide hävitustööle läheb siiski tihti korda rinnalaste kodudes piiri panna esimeste haigete kiire eraldamise teel. Näituseks möödunud aastal, kus sarlakitaud pea üle kogu riigi levinenud oli, tuli rinnalaste kodudes võrdlemisi vähe haigustusi ette. Nii haigustusi Nõmme kodus ainult 5 last, kuna Tartu kodus üldse sarlakihaigeid ei olnud, ehkki suvekoloniis, mis asus ühisel õuel, rida juhtusi ette tuli. Samuti said ka samast koloniist kodusse kantud leetrid ainsa haigujuhuga likvideeritud. Sarnaste taudide puhul kui näit. Diphtheria, kus kaitsesüstimise teel haiguse ärahoidmine võimalik, on laste ühte koondamine isegi soodustuseks taudi vastu võitlemisel. Kui kaitsesüstimine osutub tõesti kindlaks abinõuks sarlakisse haigustuse vastu, oleks ka selle taudi teravus rinnalaste kodude suhtes suuresti vähenenud. Eelpool nimetatud leetrite, tuulerõugete, läkaköha ja grippi hädaohu vähendamiseks rinnalaste kodudes aitaks praegusel ajal

ainult haiguse sissetoomise võimaluse vähendamine. Selleks tuleks igasse kodusse karantiini ruumid sisse säada, mis oleks kodu muust osast täitsa lahus ja kus kõik kodusse vastu võetud lapsed ja emad saaks peetud vähemalt 2—3 nädalat, et jõuda selgusele, kas mõni neist haigust inkubatsiooni järgus endaga kaasa ei too.

Aeglane vaimline areng. Kindel on, et lapsed rinnalaste kodudes, kus nad hulgakesi koos ja neil täiskasvanutega ning suuremate lastega vähem kokkupuutumist, aeglasemalt rääkimise äraõpivad ja nende sõnade tagavara vähem on kui vastavas eas perekondes kasvavatel lastel. Seile pahe kõrvaldamiseks ei leidu ka abinõusi nii kaua kui lapsed rinnalaste kodudes kuni 3 aasta vanuseni peetakse. Ei ole ju võimalik suurendada kodude personaali niivõrd, et vahekord nende ja laste arvu vahel sarnaneks sellele perekonnas. Kui aga peetaks lapsi neis kodudes näiteks ainult 1 aasta vanuseni, nagu see läbi viidud meie naabrite juures Lätis, kaoks see pahe iseenesest, sest kõneõppimine sünnib peamiselt 2—3 eluaastal.

Mis puudub emaarmastuse puudusse, siis võib loota seda lapsele peale lihase ema vast ainult adopteerinud lapse kasu- emalt. Vaevalt võiks oletada, et võõras, lapse tasu eest kasvatada võtnud perekond teda suurema armastusega kohtleks kui rinnalaste kodude personaal, kes laste kasvatuse endale erialaks on võtnud ja vastava ettevalmistuse saanud. Pealegi on selles eas valdava tähtsusega puht füüsiline kasvatus, kus peale tundmuste ka vastavad teadmised tarvilikud on.

Tähtsamaks paheks rinnalaste kodudes praegusel kujul meil Eestis tuleks pidada kahtlemata, peale taudide hädaohu, seda asjaolu, et kinnistes kodudes lapse hooldamine kallimaks läheb kui lahtisel. Ei saa ju perekonnas kasvatamisel eriti lapse jaoks arvestatud korterit, kütet, valgustust ja osalt ka tema eest hoolitseja tööd. Et meie praegune rahva majandusline kandejõud ei võimalda avada rinnalaste kodusi sel määral, et kõik abivajajad lapsed sääl ulualust leiaksid, siis asetuvad need, kes sinna kord sisse saanud, võrreldes teistega eesõigustatud seisukohta. Kuidas siin asjasse parandust tuua, sellest räägin hiljem.

Eelpool mainitud hüvede suhtes leian mina, et rinnalaste kodud meil tõesti vajalikud on asutustena, kus puudustkannatavad emad tarvilikke teadmisi omandavad laste kasvatamisse puutuvais küsimusis. Ei ole meil Eestis vist ühtki rohkem sööti jäetud ala, kui õpetus laste kasvatamisest, eriti imikeas. Loomakasvatamise edendamiseks on olemas vastavad ajakirjad ja instrktorid, kes käivad maal ringi, korral-

datakse kursusi ja loenguid, kus jagatakse juhatusi perenaisetele, kuidas sööta põrsaid ja joota vasikaid, aga kuidas oma tuleviku lootust, omi lapsi kasvatada, selle kohta puuduvad suurel hulgal meie naistel tihti algelisemadki teadmised ka siis, kui nad juba ise emaks saanud. On ainult tarvis, näituseks maal, vähe arstina tegutseda, et näha, milliseid jõledusi sünnib imiklaste toitmisel, riietamisel ja koduselt ravimisel. Kui aeg lubaks, võiksin rea otse rabavaid näiteid ette kanda. Hooldusele kuuluvaist imikuist on valdav enamus väljaspool abielu sündinud. Senised rinnalaste kodude kogemused on näidanud, et suurel protsendil vallasemadest on tung peale lapse sünnitamist viimasest lahti saada. Muidugi oleks ülekohtune oletada, et neil loomulik emaarmastus lapse vastu võõras oleks. Siin on kaasa rääkimas seltskonnas valitsev häbistav vaade vallasemale kui langenule, vilets majandusline olukord jne. Kuid tõsiasjaks jääb, et paljud vallasemad kõik abinõud tarvitusele võtavad, et last rinnalaste kodusse paigutada ja ise sellest eemale jääda. Ei ole nii harvad juhud, kus nad meeeldi lapse imetamisest hoiduvad, kuni piim rinnast kaob lootuses, et siis laps üksi kodusse võetakse. Seda väärnähtust on kõigis kodudes märgitud, ja ministeeriumil tuli rinnalaste kodude normaal-põhikirja paragrahv paigutada, mille järele emad, kelle lapsed alla 6 kuud vanad, ühes lapsega kodusse vastuvõetakse, vaatamata sellele, kas nad last imetavad või mitte. Läheb sarnasel emal korda last varsti peale sündimist üksi kuhugi kodusse paigutada, siis võõrdub ta temast tihti täielikult. On aga ema, kes alul lapsest lahti soovis saada, ühes lapsega kodusse paigutatud, kus ta last imetama ja kodu personaali juhatusel tema eest hoolitsema peab, siis süveneb temas aja jooksul loomulik armastus lapse vastu. Lapse võõrutamise järele kodust lahkudes omab ta juba teatava oskuse lapsega ümberkäimises ja tal on püüd last esimesel võimalusel enese juure saada.

Et lapse iseloomu areng palju varem algab, kui seda hariplikult arvatakse, selle juures ei tohiks kahtlust olla. Ma ei eksi küll vist palju, kui väidan, et selle algust lapse kõige varajasemas eas tuleb otsida. Ja siin patustatakse just palju meie perekondes, isegi jõukamais ja võrdlemisi haritud kihtides. Kõige tihemine rikutakse lapse iseloomu liigse hellitusega. Ei ole sugugi haruldane nähtus, kus väike ilmakodanik saab koheldud nagu mõni ebajumal, kelle pilli järele kogu perekonna suuremad liikmed peavad tantsima. Rinnalaste kodudes, kus puudub säärase hellitamise võimalus, harjuvad lapsed ime kiiresti kindlale korrale, õppides seega varakult enesevalitsemist. Ja seda ei tuleks mitte alahinnata.

Ülaltoodust selgub, et eriti vallaslaste hooldamisel tuleks tihedalt ühendada kasvatust kodudes lahtise hoolekandega. Oleks soovitav, et võimalikult kõik abivajavad vallasemad saaks viibida ühes lapsega ajanõuetele vastavalt sissesäetud rinnalaste kodus ja säält lahkuks ühes lapsega selle võõrutamise järele lahtisele hooldusele. Ei tuleks rinnalapsi kodudes mitte enam 2½—3 aasta vanuseni pidada, vaid terved lapsed lahkugu ühes emaga kohe pääle võõrutust, kus aga ema puudub — iseseisvalt käimahakkamise järele. Ainult edenemises mahajäänud põdurad lapsed võiksid siin kauem viibida. Nii-sugusel teel saaks kodudes hoolealuste läbikäik märksa suu-rem, kaoks senini kestnud üksikute nagu eesõigustatud seisukord, lapsed jääksid alaliselt oma loomuliku kasvatajaga — emaga — ühte ja ühiskonnal tuleks rinnalaste hooldamine märksa odavam.

## Lahtine hoolekanne.

*A. Rostfeld-Säkk.*

Lapsed on rahva tulevik, lapsed on need kelle peale iga vanem, nii ka riik, omi lootusi rajab, kelles tema omi parimaid soove täita tahab ja nende täitmist loodab.

Lapse eest hoolitseda, last õieti kasvatada tähendab hoolitseda tuleviku eest.

Inimsugu koosneb, kui kett üksikuist lülidest, — üksikuist inimpõlveist. Iga eelmine inimpõlv pärandab järgnevale nii mõndagi varandust.

Agagi ükski järgnev inimpõlv ei taha olla ainult pärijaks, selle päritud varanduse hooldajaks, vaid tal on tingimata soov seda varandust veel suurendada, veel kõrgemale viia. Kellel peab see tung, see jõud olema, et seda tööd teha — muidugi noorsool.

Noorsugu peab olema tugev kui kehaliselt, nii ka vaimliselt, kindla tahtejõuga, tal ei pea olema ainult armastus sellele, mis ta vanematelt pärinud, vaid tal peab olema ka huvi ja tahtmist vanemate tööd jätkata ja elu paremusele viia.

Lapsed, noorsugu on nõrk, on tihti mahajäetud ja vanemateta, sellepärast ei saa ta ka ise oma eest hoolitseda ega enast igati kasulikuks riigikodanikuks kasvatada, vaid vanemad, riigivalitsus ja seltskondlised organisatsioonid on need, kes seda peavad tegema.

Vanematel, hooldajatel, kasvatajatel võivad olla kõige kõrgemad ideaalid, suuremad soovid ja unistused oma noorsoo kohta, agagi elu ise igapäevane elu oma sotsiaalkorraga ja ma-

janduslise seisuga määrab piirid ja jooned, määrab teed ja võimalused kuidas neid unistusi täita.

Tutvunedes ajaloos rahvaste arenemisega tutvuneme ühtlasi ka sellega, kuidas rahvastel ürgajast alates muutusid ja arenesid, kui kasvatus nii ka hooldamisviisid.

Ürgaegadel olid inimesed loomade sarnased nad eraldusid neist ainult oma suurema mõtlemisvõimega ja kõneanniga.

Kui primitiivsed olid nad ise, nii oli ka terve nende elu.

Nad elasid kommunana perena, kus kõik pereliikmed omasid ühesuguseid õigusi ja võimalusi. Nende elu peasiht oli toidu muretsemine. Nii kasvasid nad ka omi lapsi. Olid nad tugevad — kasvasid, olid nõrgad — kadusid, suurt muret see kellelegi ei valmistanud.

Inimsugu arenes, tekkisid mitmesugused rahvakihid.

Ühtlasi muutus ka laste kasvatus ja hooldamisviis.

Rikkad, peremehed kasvasid omi lapsi kõigiti tugevaiks, et nad mõistaksid vanemate vara, rikkust ja au suurendada.

Orjade lastel ei olnud midagi lubatud, nad pidid kasvama pimeduses. Üldiselt ei olnud ka sell ajal lastel suuremat väärtust.

Vanadel greeklastel oli koguni riigivalitsuselt määratud ametnik, kes pidi iga sündinud last järelvaatama ja tema elujõu küllusest otsustama, kas laps ellu jätta, või heita ta kaljult merre. Ristiusu tekkimisega muutus vaade lastele.

Ristiusk keelas tapmist ja lapsi jumalatele tooma ohvriks.

Ühes ristiuga arenes ka rahva majandus, tekkis kauplus.

Kaubeldes, nägid rikkad, et neil vaja abilisi, kellel ka vastav haridus oleks. Asutati esimesed koolid, kus ka vaeste lapsi õpetati. Tuli aeg, kus hakati iga üksikut isiku, indiviidi ülistama, kus lauldi haridusele kiituse laule.

Kindlat korda ega viisi laste kasvatuses ja hooldamises ei olnud, toimiti täitsa alludes tujudele, kus mõni õnnelik juhuseliselt ülistamiste osaliseks sai.

Kapital aga sammus jõudsalt edasi ja viimaks kuulutas ta ennast võitjaks, lahutades ühiskonda kahte võistlevasse laagri: tööandjad ja töötegiad.

Kapital organiseeris klassivõitlust, ühes sellega nõudis ta isiku kaotamist ja tõi esiplaanile ühiskonda sotsialismi. „Inimene on seltskond“ ütleb Karl Marks. Ainult seltskonnas kasvab inimene täiuseni, areneb tema vaim ja ta õpib tundma inimese väärtust“ kõnelesid sotsialismi poolehoidjad.

Ka lastekasvatuses — hooldamises tulid muudatused. Hakati kasvatama mitte üksikult, perekondliselt, vaid nõuti ja korraldati sotsiaalset kasvatust. Iga klass tahtis oma arvu suurendada klassivõitluseks, sellest tingitud laste kui varan-

duse väärtus. Hakati hoolitsema ka vanemateta ja koduta laste eest. Avati lastekodud, kus lapsed riigi kulul kasvatati, nõuti ühetaolist hariduse ja kasvatuse saamist mõlema klassi lastele.

Viimasil aastakümneil, iseäranis aga pärast suuri sõjalisi vapustusi, hakati uuest lastekasvatus — hooldamis küsimusi uurima.

Ilmasõda, koos kõiksugu hädade ja viletsustega oli mõjutanud ka meie noorsugu. Noorsugu oli kui tasakaalu kaotanud, ühelt poolt tihti täielik enese jõu ülehindamine, teiselt poolt vastandiks suur pessimism, täieline tahtejõu puudus.

Peale selle on ilmasõda jätnud palju lapsi koduta, vanemateta, tekitanud tööpuudust ja viletsust perekonnis, kõik see on sundinud õpetlasi, seltskonda uusi abinõusid, uusi võimalusi otsima ja looma lastehooldamis ja kasvatus alal. Kuna selleajani tunnistati sotsiaalset kasvatust ja hooldamist, näitas elu, et ei ole tugevad ühiskonda ei ole sel ühiskonnal ka mingid tähtsust, kui ta üksikud liikmed vaimliselt nõrgad ja kehaliselt viletsad on. Teiseks näitas elu, et vähe on neist suurist lastekoduist kooleist ja hooldamis asutustist.

Peab leidma paika, looma kohta, kus koduta, vanemateta laps kindlasti kõike seda leiab, millest saatus ta ilma jätnud. Kus leiab laps, seda piirita armastust, mis teeb rõõmsaks elu ja sunnib tihtigi loobuma kõigist halbtusist, mis elu pakub; kus leiab laps, nii sügavat troosti omais hädais, kui seda pakuvad lastele vanemad, kus seda tänuta suurt hoolt ja muret, mis lapse vanemad teda kasvatates ülesnäitavad... ja, kus on see koht!...

See koht ei ole muud, kui perekond... Ja tõesti ainult perekond võib luua seda sooja, päikesepaistelise ja rõõmsat ümbrust, kus laps igakülgselt areneda võib.

Ainult perekonnas tema igapäevase mitmekülgsusega, tema rõõmude ja kurbtustega, õpib laps lähemalt elu tundma, teda hindama ja kalliks pidama.

Lapse õigeaks kasvatuseks on tarvilik igakülgne tutvumine tema iseloomuga.

Kus, kui mitte perekonnas, kus vähem arv lapsi, võiks seda paremini teha, ja kes, kui mitte vanemad, kes neil kõige lähemad.

Endine prantsuse minister Bertelo ütles kord: „otse õudsed on need suured asutused lõpmata suure hulga lastega, kus kõikide kasvatusiks tarvitatakse üht ja sama meetodi“. Terves ilma kultuurriikides on maad võtmas vool endiste suurte kasvatus ja hooldamisasutuste asemel luua vähese arvu lastega kodusi, seega lähendades neid kasvatusetele perekonnis. Ühis-

kondlise kasvatuse pooldajad kõnelevad, et perekondades saavad lapsed kasvatatud egoistideks, perekond ei suuda lastes kasvatada ja arendada seltskondlisi instinkte, ei suuda lastele juhatada õiget rada.

Aga kus, kui mitte perekonnas näitavad vanemad oma tasuta tööga ja hoolega lastekasvatus alal, lastele paremat eeskju enesesalgamiseks, eneseohverdamiseks teiste kasuks. Ja kus, kui mitte perekonnas — vanemad suudavad põhjalikult tutvuneda iga üksiku lapse iseloomuga, et temale õiget rada juhatada. Juba ühes peres on iga laps oma moodi ja nõuab vanemait suurt vaeva, et igäüht neist põhjalikult tunda, kuidas saab seda teha siis suuris asutuis kus koos kümned ja sajanded lapsed. Laps kasvab ja iga moment tema elus toob midagi uut, mis ka uut tema kasvatajatelt nõuab. Kes jõuab valvata iga lapse sammu järgi suurtes lastekodudes, kes jõuab seal igale lapsele üles näidata seda suurt põhjatud kannatust, hoolt ja armastust. Seda saab teha ainult väikeses kodus, perekonnas, vanemad eestkätt ema.

Naine, ema on lapse sünnitaja, tema on ka see, kes peab eestkätt hoolitsema lapse eest, teda kasvatama. Ka kõige vaesem ema, kõige viletsamas urtsikus oma suure armastusega suudab oma lapsele anda seda, mis last juhib tema tervel elul ja sunnib teda elu kõige kibedamail tundeil ikkagi hüüdma: „ema ema“.

Emad, vanemad pärandavad oma lastele kõike seda mis nende arvates on kõige parem ja puhtam. Kunagi ei lepi vanem sellega, et ta oma lastele ainult seda pärandab, mis ta ise saanud, vaid ikka ja alati unistavad ja töötavad nad selleks et anda lastele ka seda paremat, millest nad ehk ilma on.

Perekondlisel kasvatusel on suur tähtsus iga lapse elus ja seda ei saa salata ka kõige suuremad sellise kasvatus eitajad. Perekond annab seda, mis keegi anda ei saa — sügavat hingeelu, suurt vaimlist arenemist. Õnnelik laps, kes kasvanud perekonnas, ümbritsetud rõõmsaist vanemaist, ta on palju elavam, rõõmsam ja vaimliselt arenenuim, ütlevad nii mitmed vanad õpetajad ja kasvatajad. Muidugi igapäevane elu juhatab meile ka mitmesuguseid emasid ja perekondi kes ühel ehk teisel põhjusel ei kõlba lastekasvatajais.

On vanemad moraalselt lootusetult langenud, elavad ulakat elu, need vanemad ei ole lastekasvatajad, nende lastele on tarvis uus kodu, uusi vanemaid leida. On aga ka vanemad, kes satunud ajutiselt viletsusse, kus töötaolek ehk haigused on õnnetust majja toonud.

Neile vanemaile peab seltskond appi tulema, võimaldades neil siiski endal omi lapsi kasvatada. On tarvis aidata töö

leidmises vanematel ja võimaldada neil tööd teha, paigutades lapsi päeva koduisse, kosutates lapsi suvekoloniides, lasteaedus; õpetates ja andes maksuta nõu ja arstiabi emadele laste kasvatamisel. Palju, lõpmata palju on aga ka neid lapsi, kellel ei ole vanemaid ega kodu.

Nende laste eest hoolitseda, muretseda kodu peab olema riigikodanikkude suurim mure.

Kodu luua kodutuile, anda maitsta vanemate armastust, tunda nende hoolitsevat ja kaitsvat kätt. Iialgi ei saa anda seda üks suur lastekodu, see ei ole lihtsalt võimalik füüsiliselt. Lahtine hoolekanne see tähendab laste kasvatamine perekondades, oma vanemate ehk kasuvanemate juures, ehk lastekodudes vähese arvu lastega, see on abinõu lastele õiget kasvatust ja hooldamist anda.

On palju lasteta ja ka lastega perekondi, kus vanemad veendunud selles suures rõõmus, mis valmistab laps, heameelega võtavad seda suurt tööd ja muret kasvatada ka võõrast last, ja elu näitab, et need lapsed alatihti mõistavad oma kasuvanemate südameid nii kõita, et kasuvanemad neist lahkuda ei suuda, loobuvad igasugusest tasust, adopteerivad lapsi. Vanemateta laste kasvatus perekonnis peab teostuma hoolekande seaduse põhjal maksmapandud kava järgi ja kindla kontrolli all. Kontroll peab olema mitte ainult neis perekonnis, kus lapsel kasuvanemad vaid ka seal kus vanemad ajutiselt toetust saavad. See kontroll peab olema kui kasvatusline, nii ka tervishoidline. Kontroll lahtise hoolekandel on väga tähtis, sest elu on näidanud, et ta avaldab head kasvatuslist mõju ka vanematele, äratades neis huvi vanemate kohustusele, selgitades neile perekonna elu tähtsust. Teiselt poolt kontroll aitab vanematel kasvatada lapsi tervetena kui kehaliselt nii vaimliselt ja päästab last nii mõnestki hädast.

Lääne riikides on viimasil aastakümneil hoogsalt hakatud korraldama ümber laste hooldamist.

Saksamaal, Hollandis, Ungaris, Schveitsis ja mujal on näha suurt tööd, et vanemateta lastekasvatust perekondlisemaks muuta. On näha tööd suurte lastekodude muutmisest väikseiks koduiks, kus väikene arv lapsi, mis kujutavad endast jällegi perekonda.

Ka meie vennasrahval Soomes on alates 1923. aastast suurt tööd tehtud lahtise hoolekanne alal.

Ka meil on 1923. aastal Eesti Naisorganisatsioonide Liit sellega algatust teinud. See algatus on läbi löönud ja nüüd 1927. aastal. Töö-hoolekandeministeeriumilt üleriiklikseks tunnustatud.

Ehk küll aeg lühike, töö veel täitsa korraldamatu, siiski on juba nii mõndagi mis räägib sellele, et jätkata seda tööd. Tähtis on see et laps saab kodu, vanemaid, aga see kasvatusviis on kasulik ja vastuvõetav ka majandusliselt riigile.

Lahtise hoolekande teostamisel peaks kindlasti looma keskasutus ja mõned kohalikud abi vastuvõtte punktid kus oleks koondatud, kõik laste hoolekande töö ja kus võiks viibida ajutiselt lapsed, kasuvanemate leidmiseni.

Ei saa loobuda ka suurist lastekoduist kus peaks avatama laste sanatooriumid ja ravilad, lootuseta vaimuhaigete laste varjupaigad, vähese arenemisega laste õpeasutused ja varjupaigad-koolid neile lastele, kes ühiselule täitsa vastuvõtmatud. Lapsed on meie tulevik, nende kasvatus on tähtsam küsimus riigielus.

Et ta hästi ja paremate tagajärgedega korraldud võtku osa ja töödaku ühiselt kõik kellel kallis meie rahva tulevik, kui vanemad, riik, omavalitsusasutused ja seltskond.

Kodu luua, kus vanemate ja laste suur ühine armastus soojendab ja valgustab elu, kui kuum päike; kus kujuneb iseloom; kus kasvab truudus ja tõuseb moraal, seesugust kodu luua koduta lastele — kas ei ole see tänurikkas töö.

## Lahtine hoolekanne ja lasteaiad.

*P. Irmok.*

Lahtine hoolekanne on lähem perekondlisele ideaalile ja loomulikule kasvatusesele, iseäranis siis kui laps ema juures on tuleb teda ka toetada ja abiks luua eeskujulised laste päevakodud, kus juhataja ja kasvatajad võiksid lastele ema aset täita neil tundidel, kui ema on sunnitud perekonna ülespidamise otstarbeks tööl viibima. Head ja eeskujulikud laste päevakodud puuduvad meil täiesti. Laste päevakodu peab vastama eeskätt tervishoidlikele ja pedagoogilistele nõuetele. Meie ülesanne neis asutuses ei tohiks olla enneaegne lugema ning kirjutama õpetamine ja igasuguste teaduste tuupimine. Laps peab päevakodus iseseisvalt ja oma huvidele vastavalt kasvataja teadliku juhatuse, emaliku hoole ning armastuse osalisena vabalt ja loomulikult arenema. Itaalia arst-pedagoogi Maria Montessori meetod on seks kõige kohasem, sest et põhjeneb uuema aja teadusele eksperimenditaal pedagoogikale, psühholoogia ning pedagoogilise antropoloogia. Tema peasiht on intellekti kasvatus, mis algab lapse kõnega ja sisaldab eneses kehalise, kõlblise, mõistuslise, eetilise, ja esteetilise kasvatusese.

Maria Montessori püüab lapse meeli äratada ja arendada seks spetsiell valmistet õpeabinõude abil. Sel meetodil on kaks eesmärki: pedagoogiline ja sotsiaalne. Esiteks lapse füüsilise kasvatuse, mõistuse ja meelte arendamine ja teiseks lapse ettevalmistus seltskondlisele elule ja ühiskondlike kohuste täitmisele. Dr. M. Montessori õpeabinõud võimaldavad lapsele individuaalset arenemist iseseisvalt. Teine printsiip tema süsteemis on lapse tegevuse vabadus. Õpeabinõud on järgmiselt valmistet, et laps ise oma tehtud vigu märkab ja neid iseseisvalt parandada võib.

Dr. M. M. meetodis ei ole mitte nii tähtsad tema abinõud ja nende täpne kopeerimine — nii mõndagi võib normaal laste kasvatuses ilma kahjuta vahele jätta, aga väga tähtsad on tema pedagoogilised põhimõtted. 1) Lapse vaba tegevus; 2) lapse hingeelu tundmine; 3) tema uuemale teadusele rajatud igakülgne kasvatus; 4) lapse ettevalmistus ümbritseva elu ja olukorrale. Need on neli nurgakivi, mille peale tuleb ka meil tulevikus omad päevakodud rajada. Selleks, et need head põhimõtted tulevikus mitte ainult hästi kokku seatud laste päevakodude kavades ei leiduks, vaid ka tegelikus elus läbisaaks viidud, siis tuleb laste päevakodude juhatajatele ja kasvatajatele anda vastav ettevalmistus teaduslikus kasvatuse töös. See asutus ei tohiks mitte vähema tähtsusega olla, kui pedagoogiline instituut ehk akadeemia nii kui kavatsetakse meil tulevikus õpetajaid ettevalmistada, peale selle eelkoolialiste laste kasvatuse, meetodika ja praktika heas laste päevakodus üks aasta iseseisvat tööd enne kutse omandamist. Väljamaa reisud on ainult neile kasulikud, kellel on juba kindel kasvatusteadline alus olemas, ilma ettevalmistuseta isikud toovad sealt tühja koort, aga ei mitte tuuma. Juhatajal olgu veel teadmisi ja ka praktilisi oskusi mahajäänud ning kurikalduvustega laste kasvatuses, siis ei korduks enam seda, mis nüüd tihti võib näha lasteaedades ja ka algkooli esimestes klassides, et mahajäänud lapsed on kannatajad, sest, et neid ei jagata mitte võimete ja nende arenemise järgi, vaid aastate järgi ja nõutakse neil seda sama tegevust, mis normaal lastelt. On ta 7-me aastane, siis paigutatakse ta 7-me aastaste gruppi, selle peale vaatamata, et ta alles 6 aastaselt rääkima hakkas ja omas arenemises tervet kolm aastat maha on jäänud. Tulevased lastepäevakodud peavad rohkem tähelepanu pöörama nõrgaandelist laste kasvatuse meetodidele. Siis on vähem algkoolist laste väljaheitmist ja teiseks aastaks klassi jäämist ja ka riigil ei ole vajadust kulukaid nõrgaandeliste koole avada. Haiguste tagajärjel, ehk halva ümbruse mõjust tingitud arenemises mahajäänud lapsed ei vaja abikoole ega eraldamist normaal

lastest, sest et normaal laste abil arenevad nemad jõudsamini. On vaja ainult vastav sisseseade ja teatud oskused ning lapse hinge elu tundmine kasvatajatelt. Meie nüüdsetes lasteaedades puudub see täiesti, sest et endine Tartu lasteaednike seminäär ühe aastase kursusega ei poolda muud uuemat kasvatus teadust, ja Dr. M. Montessori meetodi käsitati eitavalt. Tulevane kasvatajate ettevalmistus peaks olema 3 aastase kursusega, ning ühenduses Tartu närvikliinikuga; kus kasvatajad omaksid teadmisi, kui pärivuse nii ka haiguste järelduste üle lapse arenemises ja hingeelus. Kõik teised ühe aastased ja ka lühemad kursused mis on organiseeritud muulaste poolt, on võõras keeles ja ka võõras meeles, seega ei vasta meie nõuetele, nende kursuste lõpetajad ei kõlba meie riiklistesse asutustesse kasvatajateks. Oskustel on ainult siis kasvatusline väärtus, kui on nemad kasvatus teaduse ja bioloogiliste seaduste peale rajatud.

Teiseks küsimuseks on seltskonna, aga eriti lastevanemate tutvustamine kasvatus töö ja kasvatusliste põhimõtetega. Juhataja kohus ei ole mitte ainult lapsi kasvatada, vaid ka seltskonda arendada, kus laps viibib. Põllumees peab maad tundma, kasvataja aga peab peale lapse veel selle vanemaid ja ümbruskonda, sest, et perekonnal ja last ümbritseval olukorral on lapse hingeelu peale suur mõju. Asutuse juhataja on kohustatud pidama vanemate õhtuid, andma vanematele juhatus kasvatuses ja ka tervishoius, ning selgitama pedagoogilisi põhimõtteid laiematele rahva kihtidele kõnekoosolekutel. Siis veel tuleks meie noori liht rahva kihtides tutvustada kasvatus teadusega. Tervishoius antakse teadmisi meil ainult kesk ja kutsekooli viimastes klassides, aga suurem enamus meie liht rahva kihtidest astub peale algkooli lõpetamist ellu ja ei või neid teadmisi omandada. Iga kodanik peaks enne ellu astumist ja kodaniku õiguste omandamist omandama ka teadmisi tervishoius, kasvatuses ja pärivusseadustes.

## Kogemusi koduta laste hooldamis- tööst Soomes.

*L. Ploompuu-Vesterinen.*

Sama vana kui inimkond, sama vana on küsimus hooldamist vajavaist, koduta lastest. Läbi aastatuhandete on märgata kõrvuti kaks eri hooldamisviisi: kas võtsid sugulased ehk muud inimesed koduta lapse oma hoolde ehk paigutati laps jälle erilise hoolekande asutusse. Mõlemad hooldamisviisid

tõid esile mõnesuguseid väärnähtusi. Südameta, toored inimesed võtsid lapsed eneste juurde, et nendest kasu saada. Märgati, et vigane laps haletsemist ellu kutsub ja kerjates rohkem teenib, kui terve. Nii vigastati terveid lapsi, tehti neist jalutuid, pimedaid, küürakaid. Ümberrändavad tsirkused ostsid lapsi, piinasid neid, saatsid nende elu hädaohtu. Lapsi müüdi ning osteti kõlblusetuse teenistusse. Hoolekande asutused jälle täitsid lastest, leitud laste kodud said hiigla asutusteks, kus sagedasti 95% lastest suri puuduliku hoolitsusse ja nakkushaigustesse enne 15 eluaastat. Laste ajalugu on lugu verisest ülekohtust.

Soomes valitsesid kaua patriarkaalsed elukombed. Sõdade vaesedlapsed kasvatati ellujäänute juures perekondades. Leitud laste majasid ei olnudki. Kui saadi esimene vaeste hoolekande seadus Soomes aastal 1852, siis määras see koduta lapsed perekondadesse kasvatada. Kuid väärnähtusi esines. Lapsi võtsid vastu need, kes lastest kasu lootsid. Laps muutus äriasjaks, kaubaks. Ametivõimude ettevõttel pandi toime avalikke laste oksjone. Koduta lapsed aeti vallamajja kokku ja pakuti välja; kes väiksema maksu eest lapse võttis, sai lapse üheks aastaks oma juure. Möödunud aastasaja keskpaiga ajalehed toovad sõnumeid laste laatadest. Veel käesoleva aastasaja algul on metsanurga valdades oksjoni teel väljapakumisi ette tulnud. Kui keegi last enam rahagi eest ei võtnud, pandi laps külakorda käima; trahvi ähvardusel olid talud kohustatud niisugust last mõned päevad oma majas toitma ning teise tallu jälle edasi küütima.

Pea märgati ometi, et sarnane olukord hädaohtu kuulutas kogu rahvale. Soome parandatud vaestehoolekande seaduses määrati, et lapsed tulevad asetada vaestemajadesse. Seal sattusid lapsed kokku vanadega ja vigastega, seal oli haigusi ja ühiskonna kõige halvemat elementi. Kolmas seaduse parandus määras kogukonnad (linna- ja vallavalitsused) asutama erilisi lastekodusid. Kokkuhoidmise mõttes asutasid kogukonnad lastekodud vaestemajade otsa ehk peale, nii et ümbruse kasvatavast mõjust jällegi ei maksnud kõneleda. Ei jäänud üle muud, kui hakata arendama mõlemaid hooldamisviise, niihästi perekondades kasvatamist, kui kinnist hoolekannet lastekodus Riigi poolt määrati ametisse inspektor. See mõjus palju head, kuid ühte ta ei võinud: ei suutnud koduta- ja varjuta-lastehooldamist teha rahvale südame asjaks. Kogukonnad olid kohustatud niihästi asutama lastekodusid kui ka andma lapsi perekondadesse kasvatada. Tekkis suuri lastekodusid, eriti linnadesse. Kui ohverdati palju raha, kui saadi laste kasvatajaks haruldane tark ja soojasüdamega

inimene, siis saadi häid tagajärgi ja lapsed võisid elada oludes, millistes perekonna lapsed ei saa elada, sest perekonna majandusline tasapind ei luba seda. Kui on vähe raha ja kulude kokkuhoidmine tingimatu, siis ei olnud midagi, mis lastekodu lapsele oleks tasunud üksildust ja sisemist külmust. Perekonnas kasvatamise varjuküljeks jäi see, et kogukonna ametnikud küllalt rõhku ei pannud kodu valiku peale. Lapsed püüti anda kasvama oma kogukonna piirkonda, et järelvaatuse kulusid kokku hoida. Nii jäid lapsed ümbrusse, kus igati tundis nende vanemate ja sugulaste elu ja nende kaitseta oleku põhjuseid. „Niisugune oli su ema, sarnane su isa.“ ütlesid inimesed, kes heameelega tahavad vanemate patte laste kätte maksta, kuigi see asi ainult jumalale peaks kuuluma.

Käesoleval aastasajal, laste ja noorsoo aastasajal, hakkas inimkond igal pool kõnelema laste õigusest. Märgati, et nii loodus kui kultuur on lapsele määranud kasvupaigaks kodu, vanemad, perekonna. Lapsel on õigus nõuda omale kodu. Kui tal pole seda, siis muretsetagu see talle. Sest kodu kuulub lapsele, laps kodule, aga mitte selle hiigla asutusele, kuhu olerne lapsi kokku kuhjanud ja milliseid hüüame väärnimega lastekodudeks. Laps nõuab head kodu, aga mitte suurt lasteasutust.

Tuli maailmasõda ja tõi miljonisi vaeseid lapsi ja sundis rahvaid tõsisemalt kui kunagi varemalt otsima lahendust koduta laste probleemile. Tuli sõda Soomegi vabadussõja näol, jättes 25.000 vaestlast. Uus vabadus tuli seega raskete kohustustega. Seltskond tundis, et oli minevikus palju eksitusi tehtud. Isamaaliselt mõtlevad kodanikud tundsid, et vaid armastus võib ühte liita seda, mis vaen ja viha olid purustanud. Soome kõige jõukamad, kõlblisemad, kristlikumad kodud avanesid näljasuvel 1918 sõja vaestelastele. Need kodud ei küsinud, kas koduta laps oli valgete või punaste laps. Eriti Soome talupojad võtsid vastu neid sõjalapsi. Riigi esimese presidendi abikaasa proua Ester Stohlberg oli varemalt juba käinud Daanimaal uurimas sealset kuulsaks saanud laste hooldamisviisi. Seal anti aasta 1894 koduta laste hooldamine ülemaalsele kasvatusühingule. Vabatahtline armastustöö ja ametivõimud andsid kätt teineteisele. Ametivõimud registreerisid koduta lapsi ja muretsesid neile selle kaitse, mis seadus lapsele lubab, nagu hoolekandest tingitud kulude katmise. Kasvtauskoduühingud jälle töötasid Daani perekondade kõlbluse tõstmiseks ning nende avamiseks koduta lastele. Võõra lapse kasvatamine Daanimaa auväärt perekonnas sai au- ja armastusasjaks seltskonna kõige paremale

elemendile. Ühiskodud, mida nimetame lastekodudeks, needki moodustati ümber väikesteks asutusteks 10 lapsega, kus üks ema suutis juhatada, kasvatada ja armastada kõiki neid oma lapsi.

Aastal 1921 oli Soomes 26.547 alla 15-aastast last, kes olid ühiskondlise hoolekande osalised. Neist oli 17.947 paigutatud kasomaste, sugulaste ehk võõrastesse perekondadesse kasvatada, 7668 oli 104-s asutuses ja 932 last said abi mõnel muul teel. Praua Ester Stohlbergi energilisel algatusel hakkas aastal 1922 Daani eeskujul töötama uus ühing uute sihtidega lastekaitse alal. Eeskava sisaldub juba nimesse: „Kodusid koduta lastele“. Ei tohi enam leiduda koduta lapsi ega lasteta kodusid. Mõlemad on loodud teineteist täiendama. Ühing „Kodusid koduta lastele“ püüab mõlemaid juhtida teineteise juure. Ühing püüab lapse nagu kätele võtta, lapse kõrgele tõsta ja inimestele hüüda: kes teist saab lapse, sellele on osaks saanud au ja usalduse avaldus, kallis annetus ning õnnistus. Ainult kõige paremad, kõlbliselt kõige väärtuslisemad, majandusliselt kõige tugevamad, südame suhtes kõige soojemad perekonnad tohivad selle annetuse vastu võtta!

„Kodusid koduta lastele“ ühingu tööviisidest tuleksid esimesena nimetada väiksed asutused, n. n. vastuvõtmiskodud, kuhu hooldamist vajav laps võetakse ajutiseks, esimest hoolitsust saama. Laps tuleb ju sagedasti väga halbade oludest, neil on ju juuksed parasiitides, ihunahk pesemata, seedimine rikkes, sagedasti tuleb õpetada häid elukombeid ja viisakuse algteadmisi. Vastuvõtmiskodus liigitatakse lapsed. Normaalsed, terved lapsed antakse esimesel võimalusel sündsasse perekonda. Haigetele antakse abi, vaimliste ja kehaliste defektidega lapsed toimetatakse neile määratud eriasutusse, kurikalduvustega lapsed kasvatusmajja jne. Vastuvõtmiskodu juhatajanna peab olema lapsepsühholoogiaga hästi tuttav kasvataja. Ta peab märkama lapse iseäraldused ja kalduvused, peab last alati silmas pidama nii süües, magades kui tegevuses ja töös, ta peab koos arstiga otsustama, kas tuleb laps kasvatada lastekodus, perekonnas, kasvatusmajas, nõrgamõistusega laste asutuses, vaimuhaigete jaoskonnas või veel mujal, või vast on laps harilik laps, kelle koht on heakasuisa ja ema armastava südame ning hoolika silma läheduses. Vastuvõtmiskodud on väga tähtsad asutused, tähelepanekute tegemise ja lapse iseloomu tundmaõppimise asutused. Muidugi käib laps enne vastuvõtmiskodusse tulekut arsti uuriva silma alt läbi ja jääb paariks nädalaks eraldusruumi, et ta ei tooks külgehakkavaid haigusi teistele.

Ainult üle 2 aasta vanuseid lapsi võtame vastuvõtmiskodudesse, nooremad jäävad rinnalastekodudesse, kuni nad 2 aastat vanaks saavad ja mil terved ja normaalsed lapsed rinnalastekodust otsekohe perekondadesse antakse.

Kuidas leiame häid kasvatuskodusid? Meie läheme välja seisukohalt, et normaalne laps kuulub perekonnale. Perekonnas kasvatamine ei annud varemalt häid tagajärgi Soomes sellepärast, et mingit valikut ei olnud, vaid et milline laps tahes anti millisesse kodusse tahes. Nii juhtus kõige ideaalsem inimene saama kasulapseks vaimliste defektidega, iseäraliste kalduvustega lapse, kellest ta kõige oma armastusega ei suutnud inimest kasvatada, vaid lõpuks tüdinult ja hirmunult end tagasi tõmbas ja heal juhtumisel raha ohverdas — lastekodu asutamiseks. Meie valime lapsed ja valime ka perekondi. Meie kirjutame ajalehtedes, meie saadame kõnelejaid välja, meie kuulutame, meie saame vastuseid, pakkumisi. Kuid kogemus on näidanud, et kõige paremad kasuvanemad ei teata end ise, vaid et neid peab minema otsima. Head inimesed nõuavad palju enestelt ja hindavad kasvataja kutse kõrgelt; nad ei julge sagedasti endid ise teatada. Nende juure peab minema, nende usku kinnitama. Ühingul on üle maa liikmeid ja haruseltsa, kes kõik teevad valgustustööd. Liikmete hulgast püüame valida välja sündsaid mehi ja naisi usaldusisikuteks, kelle ülesanne on teha isiklikult ettepanekuid ümbruskonna kõige kultuurilisematena tuntud, kõige parematele, südamlistele, lastearmastajatele perekondadele, kus omi lapsi ei ole ehk kust omad juba suureks on kasvanud. Usaldusisikud saavad võidelda eelarvamiste vastu, mida headelgi inimestel on võõraste laste suhtes. Ühingu keskbüroo saadab usaldusisikutele kavad, milledega palub teateid saadaval oleva kasvatuskodu kohta. Valik on niivõrd vali, et saadaval olevatest kodudest  $\frac{1}{4}$  vastuvõtmata on jäetud. Selle tõttu tuleb võrdlemisi harva juhtumisi, mil oleme pidanud lapse kasvatuskodust ära võtma. Valju väljavaliku tõttu on viie aasta töö järel võrdlemisi väike arv lapsi, umbes 800, püsivalt võidud paigutada kasvatuskodudesse. Kuid need lapsed, kes ühingu töö läbi on ümber istutatud, on juurdunud, kiindunud kodusse ja vanematesse, ning ümberpöörduvalt.

Ühing ei ole püüdnud suuri arvuks saavutada, vaid on tahtnud laste hoolekande tasapinda tõsta. Kui meeles pidada, et Soomemaal on 500 kogukonda, kes ühtekokku on 17.000 last paigutanud perekondadesse kasvatada, siis on tööpõld lõpmata avar. On tahetud kogu rahva tähelepanu pöörata koduta laste kasvatuse küsimuse peale. On

püütud saavutada kontakti kogukondliste ametivõimudega, et need rohkem valiks kodusid, andes omi lapsi ümbruskonda kasvatada. On võetud „süüta laste päev“ ühingu päevaks, mil ülemaaliselt igalpool püütakse koosolekute ja jumalateenistuste näol avada inimeste silmi koduta laste küsimuse suurele tähtsusele.

Ühing on omas töös tähele pannud, et hoolsa lapsevaliku ja kasvatuskodu valiku lisaks tarvis on jätkuvat, hoolsat järeelvalvet. Ühingu usaldusisikud, kes kasvatuskodudest teatavad ühingu keskbüroole, jäävad edasi nii kodule kui kasvandikule kohaliseks nõuandjaks ja sõbraks. Usaldusisik on kohustatud kirjutama keskbüroole neli korda aastas igast hoolealusest, selleks määratud kava tarvitades. Lisaks saadab ühing oma inspektori korra aastas igat last ja kasvatajat tervitama, inspektor ei tule majasse mitte kasvatus töö arvustajana, vaid head nõu andma nii lapse kehalise kui vaimlise kasvatuses. Koos nõu pidades saadakse lõpuks rasketestki küsimustest jagu.

Ühing annab kasvandiku harva selle kogukonna piiridesse, kust lapse omaksed pärit on. Linnast saadetakse lapsed enamiste maale, heasse kliimasse ja tervislikult headesse oludesse. Peetakse tarvilikuks istutada laps eemale endistest sugulastest, täiesti uude ümbrusse, sest ainult siis kasvab laps kinni uude olukorda. Sest sagedasti on lapsed pärit halvadest vanematest. Neil on mõnikord joodik isaks ja avalik naine emaks, embkumb vanematest on varastanud ehk vangis istunud, tapnud! Kui laps veel samale teele pole jõudnud anduda, siis võib olla, et uutest oludes ei puhke halb pärandus sugugi välja, vaid võidakse koguni võita. Pärivuse evangeelium on tugevam, kui pärivuse seadusetaht ja tasuõpetus. Neli korda aastas kirjutatakse sinna, kust laps pärit on ja kust lapse kasvatamise kulud kaetakse. Kanname hoolt, et lapse uus ümbrus ei saa midagi teada lapse endisest elust ega tema vanemate pattudest, kui neid iseäraliselt on. Lapse nimi jäägu ausaks. Kui laps on võetud hea kodu kasvandikuks, siis on ta omale võitnud koha, kust ta eluvõitlusse võib astuda, varustatud kõige paremate võimalustega, mida hea kodu iganes armastatud lapsele võib anda.

Oleme möödaminnes juba puudutanud hooldamise tasu maksmist ja nimetanud, et perekonda kasvatada andmise uue ja vana viisi vahe seisab osalt selleski, et vanasti pandi rõhku tasu odavuse peale, uus viis paneb esimese rõhu kasvatuskodu kõlblise väärtuse peale. On mindud välja sellest, et lapse kasvatada võtmise ei tohi kujuneda äriks, kasulikuks kasvatajale, vaid ta võtku laps kohuse-

tundmisest tuleviku vastu ja armastusest lapse vastu. Sellega ei ole veel öeldud, et kasvataja mingit tasu ei pea võtma. Ausa töö eest aus tasu. Soomes ollakse sellel arvamisel, et kasvataja nii palju peab saama, kui palju kasvatajal on otsekoheseid rahalisi väljaminekuid lapse pärast, kuid ülespidamine ja riiete parandamine jäägu armastuse tõenduseks. Nii maksavad Soomemaa linnad, eesotsas Helsingi linn, tütarlapse eest hoolekande tasu maale 100—125—150 Soome marka kuus, poisilapse eest 100—150—175 marka. Linnas on kõige kõrgem maks 200 marka kuus, alla 2-aastase eest 250 mk. Kui teame, et lastekodu laps maksab hoolekandele üle 500 S. marga kuus, siis mõistame, millisest majanduslisest kokkuhoidmisest siin jutt on. Ühing „kodusid koduta lastele“ ei maksa ise hoolekande tasu laste eest midu, kui ainult harukordadel, erilistel juhtumistel, vaid tasu maksab ikka hoolekandma kohustatud kogukond. Soome seaduse järele on iga ema ja isa kohustatud lapse hoolekande kulusid tagasi tasuma sel määral, kui ta suudab, kas täie maksu ehk osa maksust.

Lapse hea kasvatus juure kuulub lapse ettevalmistamine elukutsele. Rahvakool on Soomes sunduslik ja hinnata kõigile, laps lõpetab selle 13—15-aasta vanuselt. Ühing on püüdnud toonitada kutsehariduse andmise tähtsust. Ühingu kõige vanemad hoolealused on juba saavutanud kutseõppimise eluaastad. Ühing on toimetanud omal maal kasvanud poisid põllutöökoolidesse, meierikoolidesse, käsitöölise-meistrite juure, puutööstuskooli, aiatöökooli, tütarlapse käsitöö- ja kudumiskooli, majapidamiskooli jne. Perekondades kasvavad lapsed käivad samades koolides, kui teisedki lapsed, ei miski tohi neid eraldada erilisteks vaestelaste klassiks.

Uued sihid lastehoolekande alal, mille poole ühing „Kodusid koduta lastele“ püüab, on seega järgmised:

a) igale normaalsele lapsele tuleb anda loomulik hoolekanne sooja, armastava ja õnnerikka kodukolde ääres, heade, jõukate vanemate juhatusel;

b) uus kodu olgu kaugel lapse omaste asupaigast;

c) kasvatuskodude muretsemine ja kasvatus järelevalve olgu ühe keskkorralduse käes; nii on kasvatuskodude tasapind ühtlane, maksud ühesarnased, kodu vaimline ja majandusline tasapind võimalikult ühtlane; kõik sama mõõdu-puu all;

d) perekonnas kasvatamine ei eralda lapsi „vaesteks lasteks“ ega „lastekodu lasteks“, kes maailmas on üksinda, vaid juurduvad lapsed nagu taimed uude mulda, saavad

enestele isa ja ema ja kodu, õpivad tegema tööd kodu heaks, ega jää eluvõõraks;

e) perekonnas kasvatamine on odavam hoolekande kulukandjale.

Lõpuks küsimine: kas lastekodusid ülepea ongi vaja? Meie arvamise järele on tingimata. Neid on kõigepealt vaja lapse ajutiseks varjupaigaks, vastuvõtmiskodus, kuni lapse iseloom ja kalduvused ära tuntakse ja ta võidakse paigutada kas perekonda ehk eriasutusse. Lastekodusid on vaja ka nende laste asupaigaks, keda nende hooldajad ajutiselt on sunnitud kodust mujale elama panema: näituseks märgatakse tuberkuloosi vanemates, siis tuleb neid päästa, võttes neid ajutiselt lastekodusse. Lastekodusid on vaja kehaliselt ehk hingeliselt vealistele lastele. Kuid normaalne laps kuulub kodule, mitte asutusele, mida nimetame lastekodus. Sest laps kuulub emale. Looduses ei näe meie ema, kes oleks hooldamas ja armastamas nii mitut last, kui kogutakse n. n. lastekodusse. Kui lastekodu asutada, siis needki kõige rohkem 10—20 lapsele, et asutuse juhatajanna jaksaks olla ema, tegutseda oma laste hulgas, suudaks õppida tundma nende hinge ja neid kasvatada ning arendada õige emaarmastusega. Sellepärast: kodusid koduta lastele!

---

### *Läbirääkimised referaatide kohta.*

H-ra Meikop. Laste kinniste asutuste juhatajad on asja käsitanud subjektiivselt. Objektiivsem oli h-ra dr. Raudseppa kõne, kes käsitas objektiivselt kõiki pahesid ja hüvesid. Tähendab, et eraalgatus peab olema just laste sorteerimise ja perekondadesse paigutamise alal. Raskejalgsede emade eest on liig vähe hoolt kantud, mis tõttu oleks võinud palju vähem lastetapjaid vangimajades olla kui nende eest hoolt oleks kantud.

H-ra Aumann selgitab, et temast on varesti aru saadud. Raha pärast kasvatada antud lapsed saavad vähestesse headesse perekondadesse. Sel korral on lastekodu parem kui halb perekond, kus raha teenimise peale välja minnaks.

H-ra Kala ütleb, et on tegutsenud kinnisel ja lahtisel hoolekande alal, kuid pooldab kinnist. Ka on kinnine hoolekanne palju paremaid tagajärgi annud kui lahtine. Sest paljud emad ei hoolitse tõepoolest isegi mitte oma enese laste eest, rääki-

mata võõraste laste eest. Toob näiteid, kuidas tihti võõras perekonnas on lapsi sunnitud valetama jne. Soovitab kesk-asutuste lastekodude ümber organiseerimist.

Pr. Ostra-Oinas. Ema on kõige kohasem lapse kasvataja. Kui laps võõras perekonnas koduneb, siis on see parem kui laste kodu. On aga perekond halb, siis on kodu parem. Ka jäävad rinnalaste ja vanemate lastekodudes lapsed vaimliselt maha; väikesed ei õpi keelt ära ning suuõrmed ei õpi tundma tegeliku elu. Tasu võõras perekonnas peab vaeva kasuemadel ära tasuma, mis ta oma jööjõudu nendele pühendades kulutab. Ka kasvatajad lastekodudes ei tööta tasuta. Kahjuks on ka meie lastekodudest välja tulnud lapsi, kes kõlbliselt langenud, ja neid ei ole mitte vähe.

Väljamaa olud on selgel tnäidatud, et leidub küllalt perekondi, kes võõrast last inimlikult kasvatab, kuna lastekodudes perekondlik soojus puudub, ning selletõttu lapsed seltskonnale võõraks jäävad.

Pr. dr. Rostfeld-Säkk toob andmed rinnalaste kodudes laste suure surevuse kohta.

H-ra Avikson. Kellel on üks vanematest, sellele tuleb kodust abi anda. Kellel aga vanemad puuduvad, on väga kahtlane leida kõigi jaoks perekondi kes lastekasvatamiseks kõlbulikud. Ei ole paljudel seda huvi ja armastust, kuidas peaks last kasvatatama. Abi mõjub inimeste peale demoraliseerivalt ja kinniste asutuste hoolealused muutuvad nõudlikuks.

Hra Roos. Keegi pole pooldanud ainult perekondadesse kasvatada andmist, või lastekodusid, mille üle võib olla asjatult vaieldakse. Kui juba Soome kui sellel alal palju teinud lastekodusid ei eita, siis tuleks meil ka sedama tegelikult pooldada. Ka perekondadesse tuleb lapsi kasvatada anda.

H-ra Tomp. Dr. Raudsepp näitas, et siin kahe diametraalselt vastu oleva vooluga s. o. lahtise ja kinnise hoolekandega tegemist on. Vanemal kinnisel hoolekandel on juba lühikene minevik, aga ka nooremal s. t. lahtisel on oma tungiv vajadus. Tuleb mõlemaid tervitada. Meie ei ole veel suutnud perekondadesse tungida ja tunnustamist leida lahtisele hoolekandele.

H-ra Küstner. Mõlemad viisid hõlekandes peaksid jääma. Mõned näited Pärnumaalt, kus seitse kaheksa last on karjasteks võetud ja ekspluateeritakse perekondlise kasvatuse nime all.

H-ra Rõbakov. Seni on teostamist leidnud kinnine hoolekanne, kuna meil ka Eesti perekondi ei saa maha teha,

sest oleme sealt kõik võrsunud. On õigustatud tulevikus ka lahtine hoolekanne, sest ta tuleb odavam kui kinnine. Toob näiteid, et neil antakse perekonda Tõrvas 1.500 mk. lapse pealt, kui aga antaks 3.500 mk. siis leitakse ka kindlasti häid perekondi.

H-ra dr. Toomingas. Tütarlaste kodu on kaks kuud vana. Ministeerium katsub hoolekande tööd laiendada ja ütleb seltskonna tegelastele kes hoolekande alal töötavad tänu. Tervitab hoolekande päeva mis võimalust annab hoolekandesse puutuvate küsimuste üle läbirääkida. Lõpuks soovib ühist keelt ja meelt leida laste hoolekande alal tegutsemises.

H-ra Aumann. Praeguste lastekodude suur pahe on, et nendesse võetakse vastu igasuguseid lapsi. Kombeliselt tuleks lapsi tingimata liigitada, sest halva kommetega-kalduvustega lapsed võivad teised ka ära rikkuda. Et lastekodudes lapsed nõudlikumad on, tuleb sellest, et nõudlikus on suggereeritud naisse juba nende emade poolt.

Pr. Reisik. Vaielused on tekkinud õnnetu lause läbi, s. o. kas kinnine või lahtine hoolekanne. Kinnine ja lahtine hoolekanne ei ole diametraalselt vastupidised. Nad käivad käsikäes ja meie võime mõlemaid tervitada, ka seda, et meie lahtine hoolekanne maad on võtnud. Kinnine hoolekanne teostatakse riigi poolt, kuna lahtine hoolekanne teostatakse seltskonna korraldusel. Tuleks vaid hoolekande valitsusel nõuda, et seltskond laialdasemalt kaasa tõmbaks.

H-ra Kala. Kui lastekodudes tulevad ette puudused, siis ei ole ometi kinnine hoolekanne sellés süüdi. Lastekodudel peaks maad olema, et hoolealuseid tööga tutvustada jne. Võõras perekonnas on ikka esikohal raha.

Pr. dr. Rostfeld-Säkk soovib südamest, et igal lapsel oleks perekond ja ema, olgu see siis väikse arvuga lastekodus või perekonnas.

## Vallasemad ja nende lapsed.

A. Lüüs.

Vallaslapse sünnib kultuurirahvaste hulgas 5—12 prots. Eestis kõigub see arv 7 ja 8 protsendi vahel. Kuna Eestis aastas läbisegi 20.000 last sünnib, siis on nende hulgas vallaslapse vähemalt 1400.

Meile kõigile on teada vallasemade ja nende laste vilets majandusline ja seltskondline seisukord. Selle tagajärjeks on,

et vallaslastest juba esimesel eluaastal vähemalt poolevõrd enam sureb kui abielulastest. Neid kõiki aga korrapäraselt hooldada, käib üle jõu igale organisatsioonile, isegi ka riigile. Nii peaksime iga aasta 1400 imikut ja nende ema hooldamisele võtma, mis ju arusaadavalt võimatu on.

Juba praegu, kus meil neljas (Tallinn, Tartu, Narva, Kuresaare) imikute- ja emadekodus enam kui 400 last ja mõnikümme ema kiinnist hooldamist leiab ja mõned sajad lahtise hoolekande all seisavad, on nende kasvatuse kulud õige tuntavad.

Asjade seisukord ei ole ka mujal maades mitte palju parem. Sellepärast on hakatud uusi teesid, teistsuguseid abinõusid otsima, et vallaslaste hooldamist hoopis paremale ja õiglaseemale alusele seadida.

Esimese ja õige radikaalse sammu astus Norramaa 1915. a. Ta andis mainitud aastal välja seaduse laste kohta „kelle vanemad teineteisega ei abiellunud.“

Siin on mitu uut seisukohta vallaslaste hooldamisel läbi viidud. Esiteks see, et mitte vallasema ise ei tarvitse lapse isa üles otsima hakata, vaid seda teeb selleks määratud ametnik, nõndanimetatud „alimentide kubjas.“ Ema nimetab ainult, kes isa on. Teiseks, mõlemad vanemad on kohustatud lapse eest hoolt kandma, kuid laps kasvatatakse jõukama vanema seisuse järele üles ja lapsel on täieline pärimise õigus nii isa kui ema varanduse kohta.

Kolmandaks ei jäeta last ka siis mitte ainuüksi ema hooleks, kui üles kerkib mitme isa küsimus. Siis mõistetakse nad kõik lapsele ja emale alimente maksma.

Tegelik asjade käik on järgmine: Rase naisterahvas laseb oma raseduse arstil või ämmaemandal kindlaks teha ja ütleb, kes on lapse isa. Arst või ämmaemand saadab need teated alimentide kupjale. Viimane kogub andmeid lapse ema ja isa varandusliku seisukorra kohta ja saadab nad edasi oma ülemusele, kelleks on harilikult prefekt. Prefekt määrab lapse isale igakuulise maksu, silmas pidades tema varanduslikku jõukust. Seda maksu tuleb isal kolm kuud enne lapse sündimist maksma hakata ja kuni lapse 16 aastaseks saamiseni maksta. Maks tasutakse iga kuu ette. Kui arvatav isa nõus ei ole maksma, siis võib ta nelja nädala jooksul teate saatmisest arvates selle vastu kohtulikku protsessi alustada.

Vale teadete andmist selle kohta, kes isa on ja selleks kaasaaitamist, karistatakse rahatrahvi või vangikojaga kuni kahe aastni.

Norramaa eeskujul ja Norra vaimus anti Rootsis sellekohane seadus 1917. a. ja Soomes 1922. a. välja. Kuid nad on

palju pehmemad. Ära on jäetud ka mitme isa küsimus ja tunnustatakse isaks ainult üks mitme hulgast.

Saksamaal on praegu uus seadus vallaslaste kohta valmimas, mille eelnõu arutusest arstid õige elavalt osa võtavad.

See küsimus oli isegi mineval sügisel 8. Saksa lastekaitse päeval Düsseldorfis teise päevakorra punktina arutelul.

Referent dr. Nassau võttis oma ettekande järgmiselt kokku:

1) Uus seadus peab võimalikult vara ja võimalikult kõik vallaslapsed oma kaitse alla võtma;

2) ta peab neid majanduslikult paremale järjele tõstma ja nende majanduslikke nõudeid kindlustama;

3) ta peab vallaslapse ühiskondlikku ja seltskondlikku seisukohta tõstma.

Huvitav, et isegi Saksamaa riigi põhiseadusesse on punkt vallaslaste kohta üles võetud ja nimelt artikkel 121, mis järgmiselt kõlab: „Vallaslastele tulevad seaduseandikul teel samad tingimused nende ihuliseks, hingeliseks ja seltskondlikuks arenemiseks luua, nagu abielulastelegi.“

Rahvusvaheline Lastekaitse Ühing (Association Internationale pour la Protection de l'Enfance), kes töötab kõige ligemas ühenduses Rahvasteliiduga, võttis oma 6. sessiooni (12. kuni 16. nov. 1927 Milaanos) päevakorda ka vallaslaste mitme isa küsimuse, milline järgmiselt on redigeeritud: „Kas tuleb seadusesse üles võtta kohustused meeste vastu, kes emaga on kokku elanud ajal, mis loomulikult idustamise ajamäärale vastab.“

See ja veel mõned teised küsimused saadeti üle ilma asjast huvitatud isikutele kätte palvega, et nad käsitaksid neid küsimusi ja nende kohta oma arvamisi avaldaksid. Vastasid mainitud küsimusele kolm juristi ja üks arst, millised ühingu ajakirjas ära trükitud. \*)

Nad kõik jõuavad otsusele, et praegune kord on puudulik ja peab uusi teid otsima. Nad kõik kalduvad enamvähem Norra süsteemi poole.

Praegune vaade vallasisa ja vallasema kohta peab täiesti muutuma, kui seltskond tahab oma olemasolule kindlat ja reaalselt alust saada.

Aastasadade vältel on seda vildakut vaadet kasvatatud, et meesvallasisa ei vastuta millegi eest, kuna vallasema kõike peab kannatama.

\*) Bulletin International de la Protection de l'Enfance 1927, nr. 60, 61, 62. Bruxelles.

Kui keegi jätab haige inimese abita, siis mõistab seltskond teda õigusega hukka. Vallasisa aga jätab kaks inimest abita saatuse hooleks ja selles ei leia keegi midagi laituse väärilist, ei arstid ega juristid ega ka hoolekandetegelased.

See on raskeim ja suurim ülekohus, mis inimseltskonnas ette tuleb.

Mitte süütegu ei ole see, kui inimesed inimesi sünnitavad, vaid see, et nad — vallasivad — omi tegusid salgavad ja argliklult kohustuste eest kõrvale puiklevad.

Pilkamist ja saajatamist ei teeni mitte vallasema — teda ei tule selle eest ka mitte ülistada —, vaid vallasisa, kes oma raseda naise ja lapse saatuse hooleks jätab.

Kui mitu kuritegijat üheskoos varastavad või röövivad, või mõnd muud seadusevastast tegu korda saadavad, siis karistab seadus igäühte neist, kui mitu meest liiga teevad ühele naisterahvale, siis mõistetakse neid kõiki õigeks. . . .

Minu arvamine on, et ei tule mitte praeguse korra juurde jääda, vaid vallasivad tulevad ühise õiguse alusel oma lapsi kasvatama sundida, kui nad seda vabatahtlikult ei tee ehk teiste sõnadega: Eestis tuleb uus, ajavaimule vastav vallasemade ja nende lastekaitse seadus välja anda ja maksuma panna.

## Soome lastekaitse seadusandlus.

*E. A. Aaltio.*

Lapsi puudutav seadusandlus on väga noor kogu maailmas. Esimese tõuke andis sellele Prantsuse suur revolutsioon, kuulutades leitud ja vaesed lapsed *enfants naturels de la patrie*, isamaa loomulikudeks lasteks. See suurejooneline mõte, võtta niisugused lapsed vastuvaidlemata korrast riigikaitse alla, ei elanud kaua. See kindel kohustus on siiski uuesti maksuma pandud mitmetes läinud aastadel antud lastekaitse seadustes. Siiski andus suure revolutsiooni aegne aade-idee Napoleoni 1811. a. seadusandlusele tööle laste hääks, millega ühiskond ja n. n. *l'assistance publique* olid kohustatud hooldama vaeseid ja kaitseta lapsi. Aga siis jäi mitmeks ajaks, kuni 1880. aastani, seisma lastekaitse seadusandlustöö Prantsusmaal. Selle asemel algas Inglismaa 1854. a. alates, millal seal välja anti esimene *Reformatory school act*, kasvatusteamajade seadus, mis pidi näitama arenemiseteeid teistes maades Euroopas. Saksamaalgi oli 1870-dal algus tehtud laste eksiteele sattumise ja kuritarvituse kaitseks. Seega olid Euroopa juhtivad kultuurriigid enne 1880. a. pääsenud

algteele laste ja noorsookaitsetöös. Aga alles 1880-dal aastal algas elavam lastekaitse seadusandlustöö. Neis seadustes väärib tähelepanu Prantsuse 1889. a. kuulutatud, halvasti korraldatud ja moraalselt halvasti kokkuseatud laste seadus. See uus seadusandlus lükkas ümber suurtes kultuurriikides roomlastest pärit oleva patria potestasta õigusõpetuse. See õigustas ühiskonda astuma üle koduläve siis, kui lapsi kodus halvasti kasvatati ehk olid ilma järelvalveta. Ka Inglismaal 1908. a. pandi maksma seadus-kodifikatsioon, nimelt children act, lasteseadus. Selle suure ja tähendusriikka seaduse kaudu tunnustati üheõigusliseks teiste seadusandlustega. Inglise children act püsis vähe ühe aastakümne lastekaitse seadusandluse meistertöona. Viimased aastad on siiski sotsiaalse teadmise levinemise ja lastekaitsetöö kõrgemaks hinnanud ja tunnustatud tõsiasja abil toonud Euroopa maade seadusandlusesse uusi häid lastekaitse seadusi, millest children act'ia paremad on Saksa Reichsgesetz für Jugendwohlfahrt juulikuu 9. 1922. a. ja Taani Lov om vergeraadsforsorg juuni kuu 12. 1922. a. Teisedki Skandinaavia maad on annud läinud aastadel laiaulatuslisi lastekaitse seadusi, nimelt: Rootsi seadus Lag om samhällets barnavård, juunikuu 6. 1924. Ei saa ka unustada Eesti hoolekandeseadust juulikuu 19. 1925. a., mis annab Eesti lastekaitsetööle laiemad võimalused. Seda euroopast tagaseina vaadeldes on arusaadav ka Soome lastekaitse seadusandluse noorus. Soome seadusandlusasutus, maa riigipäevad, töötavad küll 1863. a. saadik järjekindlalt seadusandlustöös. Nende aeg kulub siiski enam majanduslikes seadusandluses ja võitluses soomekeele õiguste eest kui sotsiaalseadusandluses. 1870-dal aastal saadi siiski mõned muudatused teha väljaspool abielu sündinud lapsi puudutavate seadusandlusega, aga üldist suuremat laste hoolekannet puudutavat seadust ei tehtud. Loomulikult oli olemas vanadest aegadest pärit seadused eestkostmisest, mille abil saadi lastele muretseda mingisugust kaitset ja hoolekannet, nendega saadi kindlustada lastele igapäevse leiva ja korteri puudus, aga nendest ei jatkunud lastekaitseks selles ulatuses, millest praegu aru saadakse. Soome rahvaesituse poolt on siiski juba 1897. a. saadik tehtud algatusi üldise lastekaitse seaduse puutuva seadusandluse maksmapanemiseks. Esimeses algatuses nõuti, et asjatundjatest isikutest moodustataks komitee, mille ülesanneteks oleks ülekuulata ja anda otsuseid, kuidas moraalses suhtes halvasti kasvatatud ja halva kalduvustega lastele riigi poolt muretsetak sobiv kasvatus ja et valitsus, saadud selgituse kaudu, algaks sellest tingitud seadusandlustööd. Komitee

valiti ja see jättis 1905. a. kindla ja hästi põhjendatud ettekande valitsusele, aga kaugemale asi ei nihkunud. Ei leidnud ka riigi eduskonnas järgmistel aastatel tehtud algatused paremat aegu. Tuli ilmasõda. Selle järelkäiv aeg andis uue tõuke lapsi puudutavate ühiskonnaküsimusele, terves ilmas. Üldine mõtteviis algas aru saama, et lapsed on rahvaomandus, kelle vastu ühiskonnal, ükski laste vanematel, on kohuseid ja õigusi. Selle järelduseks oli, mitmed eelpool nimetatud head lastekaitseeadused. Soome ei käinud algatuse mõttes, mitte teistest taga. Vabadusvõitlusaastal Novembrikuus 1918. a. andis maavalitsus valitud komiteele ülesandeks „põhjaliku esituse tegemise niisugusteks seadusandlusteks, mis on tarvis mõjuva lastekaitse maksmapanemiseks meie maal. See komitee, kelle esimehena oli sotsiaalministeeriumi lastekaitseosakonna juhataja, vabahärra Adolf von Bonsdorff, töötas välja aruande. Paludes valitsust sellest valmistada lõpuliku seaduseesituse. See esitus sai valmis 1925. a., aga oli jätnud kõrvale Bonsdorff'i komitee aruande, selleasemel jälginud Rootsi vastavat seadust, et ettepanekud arvustati väga valjusti. Sellepärast oli valitsus sunnitud andma kahele isikule ülesandeks seaduse „revideerimise“, revideerimine lõppes sellega, et seadus tervelt uuesti kirjutati. See anti valitsusele läinud novembrikuus, ja nende päevade sees peaks seadus tulema eduskonnas arutusele.

Enne kui hakkam selgitama selle seaduseesituse peapõhijooni palun viibida praegu maksvates Soome lastekaitseeadusandluses, kõrvale jättes vaestehoolekandeseaduse, eestkostmise-seaduse, seaduse alaealiste töölkäimise ja kriminaalseaduse, määrused alaealiste ja väljaspool abielu sündinud lapsi puutuvat seadusandlust, millest on antud eriseadus.

Soomes sünnib iga aasta ligi 8% kõigist lastest ehk umbes 6500 last väljaspool abielu. See protsent näitab teiste maadega võrreldes keskpärast arvu. Mitmes maas on protsent suurem; nimelt Austrias 13, Rootsis ja Portugalis 12, aga Hollandis ainult 2, Serbias 2 ja Bulgaarias  $\frac{1}{2}$ %. Kuigi väljaspool abielu sündinud laste arv Soomes ei ole väga suur, siiski mõnda aega lastekaitsetööst osa võtnud, paneb tähele kui vajalik ja tugev seadusandlus nende muredega sünnitatud väetikeste õiguste valvamine tõepärast on. Kui on näinud kõiki seda häbi ja valu, pisaraid ja oigamisi, haigusi ja surma, vaesust ja viletsust, mis järjekindlalt liitub selle naise elusaatusega, kes sünnitab väljaspool abielu, ja mis esimesest silmapilgust ema põues ei saa olla jälgi jätmata ka süüta lastesse. Siis peab konstateerima, et oleme sattunud tõsise ühiskondlise

ja inimlise probleemi ette, mis veel väljaspool seadusandlustki otsib lahendust.

Soome endine väljaspool abielu sündinud lapsi puudutav seadusandlus sisaldas ainult paar paragrahvi tsiviilseaduses. Nende järele olid laste vanemad, tema ema ja isa kohustatud hoolt kandma hakkama. Need seaduse paragrahvid tehti ümber 1878. a. antud seadusega. Seesuguste väga puudulikkude seadustega elati aastakümnest aastakümneni. Väljaspool abielu sündinud laste õiguste ja ühiskondlise seisukoha puudustest oli tihti kuulda kaebtusi. Alles 1922. a. sai uus seadus vastu võetud.

Uus seadus eraldab väljaspool abielu sündinud lapsed kahte rühma: tunnustud ja mittetunnustud, nendest eelmiste arv on siiski väga väike. Seaduse § 20 järel tüdruku lapse ülespidaja kohuslane, kui tema tahab tunnustada last, võib lasta kirjutada selle kirikuraamatusse ehk perekonnaseisu registrisse enese omaks ehk annab sellest tunnistuse avaliku notari ees. See tunnistus on maksev alles siis kui lapse ema on selle heaks kiitnud. Tunnistamisel on määratud õiguslised mõjud. Tunnustud lapse nime pärib oma isa ja isapoolsed sugulased ja saab isa nime, milliseid õigusi ei ole mittetunnustud lapsel. Sellega on tunnustud laps õigusliselt väga ligidal abielulapsele. Mitte tunnustud väljaspool abielu sündinud lapsel ei ole oma isa nähes muid õigusi kui ainult õigus ülespidamis- ja kasvatuse saamisenesse sündimisest alates kuni 17 a. Neid kahte rühma tüdruku lapsi võib veel nimetada isalisteks ja isata lasteks, kuna tunnustud lapsel seadusega on isa, kuid mitte tunnustatutel seda ei ole.

Lapse õiguslisse seisukorda kuulub veel, et tema hooldaja on ema, kes määrab lapse kasvatuse ja hooldamise. Seaduse § 4 ütleb üldise põhimõttena: „Laps on õigustatud saama ülespidamise oma emalt ja sellelt kes magades ema on võinud saata raskejalgseks.“ Seaduse § 24 ütleb sellest ülespidamiskohusest § 4 täiendades järgmist: „Kaebealune (magaja) tuleb pidada ülespidajaks, kui on tähele pandud, et tema on maganud lapse emaga tol ajal, millal laps on võinud sigitatud saada, kui ei ole ilmselt mitte tõelik, et laps ei ole siit magamisest sigenenud.“ Selles küsimuses ei ole vastutajal õigust vastuvaielda, et keegi teine oleks lapse sigitamise ajal maganud temaga.

Praeguse teaduste saavutustega on füsioloogiliselt võimata öelda kes on lapse isa. Lisaks kui on lapse ema sigitamisa ajal mõnikord intiimses vahekorras mitme mehega, mille pärast isalikus võib mõnikord jääda väga ebatäpseks. Seaduseandja on võtnud seda kõike

arvesse vaadates omalt poolt seda, et isalikus võib olla mõnel juhusel raske selgitada, kuna magamisesse põhjendavat ülespidamiskohust on palju kergem tõendada. Selle lisaks on hädaoht kindlasti isalikkusest kinnipidamisest, mida varem kogemused Soomeski on näidanud, et süüdlaseks nimetatud katsub vale tõenduste abil vabaks saada maksukohustusest, katsudes näidata, et lapse ema ei ole ainult temaga lähedas vahekorras olnud. Norra uues seaduses aprillikuu 10. 1915. a., mis praegusel korral on radikaalsem, väljaspool abielu sündinud laste seadus, on skäärid möödalasknud nii, et seadus tunneb tunnistumaterjali põhjendustest rippudes kolme erijagu tüdruku lapse ülespidamiskohustuse vormi: isa, hariliku ülespidamiskohustuse ja mitmete solidaarse ülespidamise kohustuse. Soome seadus ei ole Norra eesmärki jälginud.

Tüdruku ülespidamiskohustuse vormist ütleb seaduses § 6: Ülespidamist tuleb käsitada lapse elamistarvete rahuldamine ja tema kasvatamine ema seisukohaselt; pandagu siiski tähele teise ülespidaja kohuslase seisukohti siis kui need on paremad. Kui laps on tunnustatud, ja isa on tema hooldaja, tuleb ülespidamise alla sama seisukohaga. Need ülespidamiskohustusest juhuslised kulud on jagatavad ülespidajakohuslaste vahel, mõlemate maksujõu suuruselt. Oluline muudatus asjaomaste seisukohas võib asjas antud kohtu otsust ehk kokkulepet pärast muuta. Lisaks on magaja kohustud seaduse § 9 põhjal abiandma mitte vähem kui kaks kuud enne ja kaks kuud pärast sünnitust. Aga kui seda ülespidamisabi ei saa, siis on selle valla kohus, kus naine elab, aidata naist ja pärast sünnitust ka last. Sellega on ühiskond naise raskejalgsuse ajal pakkunud temale abiandva käe ja see on lisaks asetunud kaitsma allesündinud inimolevust. Uus vaade: Laps kuulub sama palju ühiskonda kui vanematelegi.

Uus seadus tõi Soome omavalitsus ametnikkude hulka uue ametniku n. n. lastejärelvalvaja. Ennemalt sai väljaspool abielu sünnitanud naine kasvatada oma last kuidas oskas. Nüüd seda ei lubata, vaid tema peab pöörama lastevalvaja poole, missugune on igas vallas. Lastevalvaja on kohustatud ilma maksuta tegema kõik naise aitamiseks ja isa selgitamiseks. Tähtsam nende lastevalvaja ülesandest on loomulikult magaja saatmine maksukohustuse alla, mis juhtub kas kirjaliku kokkuleppe ehk kohtuliku otsuse põhjal. Kõik juhused on lastevalvaja töö ema aitajana ja süüta laste usaldusmehena tähtis ja mitmekülgne. Temast ripub suurelt jaolt tüdruku lapse esimeste aastate areng ja see kaitse, mis tema on õigus-  
tatud saama.

Seaduses on mõned protsessuaalsed määrused. Tähtsam nendest on see, et nõue ülespidamiskohustuse määramisest tuleb tõsta kahe aasta jooksul peale lapse sündimise, ainult kui näidatakse põhjendud süü, miks seda varemalt ei ole tehtud. Läänud kuus kinnitatud seadusemuutmisega on see tähtaeg siiski pikendatud viieks aastaks.

See uus seadus on tähelepanuvääriiselt parandanud tüdruku lapse õiguslist ja ühiskondlist seisukorda. See on kõige enne äratanud ühiskonnas mõtlemist tüdruku lapse saatuse üle. Ühiskond on sunnitud uuesti määrama oma seisukoha väljaspool abielu sünnitanud emade ja nende väetikeste suhtes. See hinnang on palju kaaluvam kui varemattel aegadel, mis tõendab, et rahva üldine arvamine on arenenud nendes asjaoludes. Uue aja võidu, keskajalt päritud ja iganenud vaa-dete üle.

Väljaspool abielu sündinud lastest, anti Soome eduskonnas seadus kasulastest ehk adoptioniseadus, mis uuendati juuni-kuus 1925 a. Seaduse abil on kindlasti mitmed sajad perekonnad leidnud enestele kodu kaitsja ja sama palju koduta lapsi on saanud sooja kodu inimeste juures, kellel on ainult mõtte elada tema hääks. Kuna see seadus ei ole puht lastekaitset puudutav, kuigi seda edendav, jätan selle siin selgitamata.

Selle järele alan uue üldise lastekaitseaduse pääpõhi-mõtete selgitamisega.

Esimene silmatorkav joon seadusesitises on tugev arene-mine. Kõik lastekaitset puudutavad tööd tulevad jätta lastekaitse toimkondadele, missugune toimkond tuleb asutada kõi-kidesse linnadesse ja valdadesse. Lastekaitse järelvaatus ja üldine juhtimine kuulub sotsiaalministeeriumile. Ja selle allu-vateie järelvaatusametnikudele. Lastekaitsetoimkonda kuu-lub juhataja ja vähemalt viis liiget ja nendest peab olema vähe-malt kaks naist, üks vallakooliõpetaja, üks hoolekandekomis-joni liige ja kui võimalik üks jurist ja üks arst. Linnaoma-valitsustes peab tingimata olema üks jurist ja üks arst. Sea-dusesituse § 11 järele tuleb toimkonnal kindlalt jälgida lastekaitse ja kasvatusel alal maksvat olukorda vallas, ka pidada kindel kool selles, et lapsed, kes elavad vallas ja on niisuguses seisukorras, et toimkondadel selle seaduse järele tuleb asi-aru-tusele võtta, saavad abi selle nõuannete kohaselt. Toim-konnal tuleb võtta esimene samm seaduse § 21 järele siis, kui vanemad ei suuda lapse järelvaatuses ja kasvatuses tarvi-liku hoolt kanda.

Väga tähtis on seaduseesituse 5 peatükk, mille nimetus on: Laste kaitse alla võtmine ja sellesse liituvad abinõud. Selle järele on lastekaitsetoimkonna kohus:

a) kes ei saa vanemate juures tarviliku järelvaatust ehk teda ähvardab hädaoht kodus maksvatest olukordadest ehk keda halvasti koheldakse;

b) kes kehalise haiguse, vigastuse, vaimuhaiguse ehk muu hingelise puudulikkuse pärast vajab erilist väljaspool kodu saada olevat ravitsust ja kasvatust;

c) kes on ravitsusel selle pärast, et vanemad on maha jätnud ehk surnud;

d) kes oma vanemate, hoidjate joomise ja muus halvast kuulsuses elavad, ehk oma vanemate ja hoidjate hooletuse tõttu ehk oskamatusel pärast laps hädaohtu latab;

e) kes on teinud karistava teo, mis siiski lapse alaealsuse tõttu jäb karistamata, kas asi on jäänud saatmata kohtuliku uurimise alla ehk on kohus asja arutanud;

f) kes jätab koolisundusseaduse pärast kooliskäimise, kas omast tahtmisest ehk vanemate tõrkumisest, hooletusest ehk oma ülespidamisega segab kooli tööd ega ole kooli karistusabinõudega parandatav.

Aga veel niigi vanad lapsed, kui alla 18 a. vanad, võivad sattuda lastekaitsetoimkonna alla, kui nemad kerjavad ehk luusivad kerjates ümber ehk kui tähele on pandud nende halb ülespidamine.

Kui tähele on pandud, et lapsed eelpool kirjeldatud oludes elavad:

a) kui vaesus näib olevat süüdi mitte rahuldavas elamises, tuleb pöörata hoolekandetoimkonna poole;

b) tuleb võtta laps vanemate nõusolekul ajutiselt hoole alla;

c) tuleb anda vanematele hoiatus;

d) tuleb anda halva ülespidamisega, kerjajatele, kooliskäimise tõrkumise ehk kooli töösegavatele hoiatus;

e) tuleb määrata kodukasvatuse toetamise päralt asutatud kodusse ehk teda pidada kohases tegevuses ehk kodus.

Peale seda võib lastekaitsetoimkond määrata lapse kaitsevalve alla, siis saab laps oma isesuguse elama ja ülespidamise valvaja n. n. kaitsevalvaja. Aga kui toimkond tun-

nistab kõik nim. abinõud mitte mõjuvateks, tuleb võtta kas kokuleppel ehk toimkonna otsusega laps toimkonna hoole alla ja teda üleskasvatada väljaspool kodu. Siis kaotavad vanemad õiguse tema hoidmises ja kasvatamises.

Lapsele, kelle lastekaitsetoimkond on võtnud oma hoole alla, tuleb anda vastav hoid ja temast teha, kuidas võimalik, katsutava kasvatuse abil aus kodanik. Last võib pärast hoolekande alla võtmist paigutada kutset õppima, lastekodusse, koolikodusse, kasvatusemajasse ehk mõnel kohasel viisil juhtida tema elu. Sellega on katsutud päästa last halvadest kodu oludest ühiskonnale.

Siis järgneb seaduses paar väga tähtsat peatükki nim.: kasulaste kaitse järelevaatusest ja laste kaitsest sobimatudelt töödelt. Nendest nimetan lühidalt, et kõikide võõrase hoole all olevate laste kasvatus tuleb seaduse põhjal kontrolli alla ka lastel keelatud erilised tööd, mis paneb nad füüsiliselt ja moraalselt hädaohtu. Selle järel tuleb peatükk kohtus kaebelustest lastest ja antakse siin täpseid määrusi laste kohtuskäimisest jne. Kohtudelle tuleb sellega piiramatu võim siin, kas on laps karistatav ja mis muid abinõusid tuleks tarvitada tema päästmiseks ühiskonnale. Karistatavuse alam vanadus on tõstetud 15 a. — 16 a. peale. Lõpuks järgneb peatükk lastekaitsetöö kuludest.

Need on Soome lastekaitse seaduse peajooned. Nii kui näeme, on seaduse peatähendus niisuguste laste valvamine, kes ühiskonna abita jääks halva hoole alla ja ka moraalse vääratuse teele. See seadus tahab anda kõigile lastele kaitset ühiskonna poolt alates õigest põhimõttest ja näitab, et just lapsed kõige enam kaitset vajavad.

## Lastekaitse seadusandlusest Eestis.

*E. Lasberg.*

Nagu teada, puudub meil Eestis eriline lastekaitse seadus, kus oleks ülesloetud lapse õigused ja ettenähtud konkreetset abinõud nende õiguste kaitsmiseks kõigil lapse arenemisiärkudel kuni täisealiseks saamiseni. Selle asemel puudutavad meil mitmed teised seadused lastekaitse küsimusi, neist kõige suuremal määral 2 a. tagasi vastu võetud Hoolekande Seadus. H. Seaduse kõrval tuleks mainida veel Pere-konna-abiraha Seadust 1923. a., seadust laste, alaealiste ja

naiste töö kohta tööstusettevõtetes ning mõningaid §§ väljaspool abielu sündinud laste toitmise ja kasvatamise kohta Balti eraseadusest.

Kerkib küsimus: mis on nimelt ettenähtud lastekaitse suhtes kõigis mainitud seadustes ja kuivõrd rahuldavalt kaitsevad need seadused laste õigusi ja huvisi tegelikus elus?

Peatume esiteks Hoolekande Seaduse juures. Laste hoolekannet käsitavad selle seaduse III ja IV peatükk; esimeses neist on ettenähtud hoolekanne laste ja allealiste eest, teises — hoolekanne vigaste ja kurikalduvustega laste eest.

H. S. III peatüki esimeses, ehk üldises järjekorras 28-das §, deklareeritakse, et hoolekanne laste eest, mis seisab nende vaimlise, kõlblise ja kehalise edenemise eest hoolitsemises ja v a j a v a i l e ülalpidamise ja ravitsuse andmises, — algab esimesest elupäevast ja kestab täisealsuseni. Järgnevalt määratakse kindlaks, et „hoolekande alla võetakse iga laps, kelle ülalpidamise või vaimlise, kõlblise või kehalise arenemise eest keegi ei hoolitse, või see hoolitusse jäetakse, nii et hädaoht ähvardab lapse arenemist või elamisvõimalusi.“

Edasi, kirjeldatakse hoolekande alla võetud lapse huvide kaitsmist, mis selles seisab, et lapsele v o i b määrata nõuandja, kes „nõuandmisega abiks on lapse kasvatamisel lapsele ja ta kasvatajale, kaitseb lapse huvisi ka hoolekande ja teiste asutiste ees ja hoolitseb selle eest, et lapsele antakse tarvilik algharidus ja ta ette valmistatakse vastavale elukutsele.“ Sealjuures kaalutakse nõuandjate määramise võimalusi, veel kord allakriipsutatades nende kohustusi hoolekande alla võetud lapse suhtes, kuigi nõuandjate olemasolu seaduse järele s u n d u s l i k u k s e i o s u t u.

Sellele järgnev § käib alaealiste kohta, nimelt keelatakse ära alla 15 a. asju osta ja müümiseks vastu võtta ja alla 16 a. viibimine alkoholi müügi- ja joogikohtades ning nendele tubaka ja kangete jookide müümine. Siis käsitatakse amme lapse kaitset, keelates ära imetajaid palgata tingimusega, et imetaja ei tohi oma last imetada, kui viimane alla 6 kuu vana on. Edasi kirjeldatakse olukordi, mil laps vanematelt ehk kasvatajatelt hoolekande kohtu abil ära võetakse, kus juures vanemad kaotavad seadustes ettenähtud vanemate võimu teostamise õigused.

#### Need on järgmised:

1) Laste vanemate või kasvatajate kõlvatu elu, lapse hooletusse jätmine või kõlvatumalt kasvatamine ehk kerjama saatmine, mille tagajärjel laps võib hukkuda vaimliselt, kõlbliselt või tervisiliselt.

2) Lapse piinamine, hoolimatu peksmine, temaga julmilt ümberkäimine, nõnda et see jälle hädaohtrikuks võib saada lapse vaimlisele, kõlblisele või kehalisele arenemisele.

3) Avalikkude algkoolide seaduse § 17 ettenähtud juhtumised.

4) Kurikalduvuste ilmsiks tulek lapse juures koolis, mis kaasõpilaste peale halvalt mõjuda võib.

5) Juhtumised, kus lapse eest hoolitsejad isikud ei ole kohustatud seda tegema ja keelduvad sellest.

Siis järgnevad §§, missugustes käsitatakse laste äravõtmise protseduuri ja mõningaid sellega ühenduses olevaid üksikasju.

Üks suur osa kõne all olevast peatükist, nimelt 10 §§, on pühendatud abiandmisele puudustkannatavale raskejalgsetele, sünnitajatele ja vastsündinud lastele, mida teostatakse emade ja lastenõuandepunktide, sünnitusasutuste ning emade- ja rinnalastekodude kaudu. Siin on tõmmatud kindlad piirid riigi ja omavalitsuste ülesannete vahel: riigi ülesandeks on rinnalaste eest hoolitsemine ja hoolekanne sõdurite, riigiteenijate ja mahajäetud laste eest; omavalitsuste kohustuste hulka kuulub aga arsti ja ämmaemanda abi andmine raskejalgsetele ja sünnitajatele ning üle 3 a. laste täisealisteks kasvatamine lastekodudes või perekondades.

Veel suurem osa samast peatükist — ligi 20 §§ — käsitab üle 3 a. lastekasvatamist perekondades ja lastekodudes.

Tähtsamad asjaolud, mis siin puudutatud, on järgmised:

Lapsi võib kasvatada ainult usaldusväärilistes, heas kuulsuses olevates perekondades, kus keegi perekonna liigetest ei põe raskesti parandatavaid või parandamata külgehakkavaid haigusi; kus kodus ei ole üle 3 alla 15 a. v. lapse ja kus elatakse tervishoiu nõuetele vastavas korteris ja lapsi ümbritseb armastus ning hool.

Igal perekonnal, kes tahab võõraid lapsi kasvatada võtta, peab selleks kohalikult omavalitsuselt kirjalik luba olema ning lapse kasvatada andmisel tehakse kasvatajaga kirjalik leping.

Ühte perekonda lubatakse mitte rohkem, kui 3 last kasvatada anda, kus juures ainult 1 laps võib alla 1 a. v., välja arvatud õed-vennad.

Eesõigus kasulaste saamisel antakse nendele perekondadele, kuhu laps võib jääda kuni täisealiseks saamiseni. Parandamata või raskesti parandatavaid külgehakkavaid haigusi põdejaid lapsi lubatakse ainult ametliku arsti nõusolekul neisse perekondadesse paigutada, kus nad võivad eraldatud olla.

Kinnise hoolekande suhtes kohustatakse linna- ja maa omavalitsusi avama lastekodusi, missugused töötavad kindla kodukorra alusel ja missuguste hää käekäigu eest hooldavad kodude juurde asutatud hoolekogud. Lastekodude kasvandikkudele kindlustatakse täielik algkooli haridus ning õpetatakse neile täielikult kätte mingisugune tööala või elukutse. Anderikkamatele võimaldatakse hoolekogu ettepanekul koguni kesk- või kõrgem haridus.

Lisaks kõigele eelpool mainitule on vaatlusele võetud H. S. III peatüki viimastes §§ ettenähtud veel mitmesuguste lastekaitse asutuste sisseseadmise kohustused, nagu lasteaiad, suvekoloniid ja laste sõimed, kus juures lasteaedade avamine 3—7 a. laste jaoks on linna- ja alevivalitsuste ülesandeks, suvekoloniide korraldamine linna- ja maavalitsuste kohustuseks ning laste sõimede sisseseadmine vabrikute ja tehaste juurde — viimaste ülesandeks.

H. S. IV peatükk, nagu eelpool juba tähendatud, käsitleb vigaste ja kurikalduvusega laste hoolekannet, tehes seda tööhoolekandeministeeriumi ülesandeks, kes selleks otstarbeks avab varjupaigad, töökodud, koolkodud ja ühistöömajad. Puudustkannatavad hoolealused kasvatatakse nendes asutustes maksuta, kuna sissetulekuga isikute pealt, keda sarnaselt peab kasvatama, töölike ülalpidamise kulude suuruses maksu võetakse. Koolkodudes antakse hoolealustele algharidust ja õpetatakse kätte nende võimistele vastav töö või amet. Hoolealused jäävad sinna 18 eluaasta lõpuni kuni nad õpivad ameti ja võivad iseseisvalt elada.

Tööle kõlbmatuile ja neile, kes iseseisvalt elada ei suuda, on määratud töökodud, arenemisvõimetute jaoks — varjupaigad.

Peale mainitud asjaolude puudutatakse H. S. neljandas peatükis veel vigaste ja kurikalduvusega laste hoolekande teostamise korda tegelikus elus ja nende töötingimusi töökodudes.

Sarnased on üldjoontes abinõud, missuguseid näeb ette lastekaitse suhtes Hoolekande Seadus.

Teistest seadustest, kus ka lastekaitset silmas peetakse, väärib tähelepanu, edasi, Perekonna-abiraha seadus. Selle seaduse järele maksetakse kõigile riigiametnikele ja teenijatele ning rahvaväelastele, kes vähem, kui 12.000 mk. kuus palka saavad, 1. I. 1923. a. alates nende ülalpidamisel olevate lihaste laste pealt toetusraha, mille kogusumma ühes palgaga aga ei või tõusta üle 13.500 mk. kuus. Toetusraha suurus kõigub 400—800 mk., vastavalt teenistuskoha asupaigale. Teda maksetakse palgasaajale kuni laste 18 a. saamiseni, töövõimetute laste pealt aga ilma vanuslise kitsendusega.

Seaduses laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõtetes on kindlksmääratud, missuguses vanuses lapsed ja allealised ning naised missuguste tööstusettevõtetes töötada võivad ja kus neile see keelatud on. Viiks kaugele üksikasjaliselt kõige selle juures peatuda, sellepärast mainin vaid tähtsamad asjaolud kõne all olevast seadusest.

On keelatud lastel lalla 14 a. teenida ehk töötada avalikkudes või era tööstusettevõtetes, samuti on keelatud nende viibimine tähendatud tööasutuste ruumides. On loetletud suur arv tööstusettevõtteid, kus kuni 15 a. alaealiste tööjõu tarvitamine keelatud on, nagu: metalli ümbertöötamise ettevõtetes, kummi ja keemiatööstustes jne.

On keelatud kuni 16 a. töötamine jõumasinate juures. Kuni 16 a. tööpäev tekstiiltööstuses ei tohi üle 6 tunni pikk olla, teistel tööaladel aga mitte üle 6½ tunni. Alla 18 a. alaealiste öötöö on keelatud avalikkudes ja eratööstusettevõtetes. Samuti on keelatud naiste öötöö mainitud ettevõtetes. Raskest töstmisel ei ole lubatud tarvitada raskejalgsete naiste ja alla 16 a. alaealiste tööjõudu.

Balti eraseadusest väärivad tähelepanu lastekaitse seisukohalt mõned §§ vallaslaste kasvatamise kohta, missuguste juures ka lühidalt peatun.

Mainitud seaduse § 167 järele on vallaslast kohustatud toitma ja kasvatama mitte üksinda ema, vaid ka isa, kuigi ta pole lapse emaga abiellunud ja tal isa võimu lapse kohta ei ole.

§ 168 kohaselt on isa esimeses järjekorras kohustatud oma vallaslapse toitmiseks ja kasvatamiseks tarvitaminevad toitmishad niikaua andma, kuni laps ise ennast suudab elatada.

§ 170 näeb ette, et ka isa pärandusest on vallaslapsel õigus saada vastavaid toitmishasi.

Need on kõik meie tähtsamad seadused, missugused lastekaitse suhtes oluliselt kõne alla võivad tulla.

Nagu eeltoodust selgub, on lastekaitse küsimustele võrdlemisi laialdaselt tähelepanu pühendatud, kõige laiemas ulatuses aga Hoolekande Seaduses.

Kui nüüd küsida, kas on seega ka kõik meie lastekaitse küsimused lahendatud ja laste õigused vääriliselt kaitstud, siis sunnivad kogemused tegelikust elust kahjuks eitavalt vastama.

Eriti palju soovida jätab vallaslaste kaitse. Et aga selle küsimuse jaoks erireferaat päevakorras on, ei hakka ma selle juures pikemalt peatuma. Palju jätab soovida ka üldine laste hoolekanne nimelt selle tõttu, et üldist deklaratiivset iseloomu seaduse paragrahvidest, nagu neid H. S. rohkel arvul leidub, üksikutel konkreetsetel juhtumistel vähe abi on, olgu need §§ kui tahes avarad ja painduvad.

Võtame näiteks, lastekasvatamise perekondades — selle uue kasvatusviisi, mis H. S. tunnustamist leidnud. Siin osutub kõige tähtsamaks alaline järelvalve ja kindel kontroll. H. S. järele on järelvalve teostajaks nõuandjad, keda võib sama seaduse järele hoolekande alla võetud lapsele määrata, kuid võib ka määramata jätta, seadus seda igatahes kategooriliselt ei nõua. Tegelikult elust aga teame meie, et juhtumistel, kus lapsel nõuandja ehk järelvalve teostaja puudub, on kasvatada andjal asutusel väga raske kontroleerida, kas laps õieti kasvatatud ja toidetud saab, nagu see seaduse järele peab olema.

Edasi, emadekaitsele, mis lastekaitse algstaadiumiks osutub, on H. S. vähe tähelepanu kingitud. § 42-es on küll deklareeritud, et puudustkannatavatele raskejalgsetele arsti ja ämmaemanda abi andmise eest enne sünnitamist, sünnitamise ajal ja pärast seda, samuti nende paigutamise eest tarviduse korral sünnitusasutustesse on kohustatud hoolitsema valla-, alevi- ja linnavalitused. See kõik on väga ilus ja häa, kuid mil viisil toimub see abiandmise protseduur, kes otsib üles puudustkannatavad raskejalgsed ja kuidas võimaldada neile õigel ajal abi maal, kus arste ja ämmaemandaid vähe, sünnitusasutused aga hoopis puuduvad, — nende küsimuste peale, mis siin kõige tähtsamad, ei leidu vastust Hoolekande Seaduses. Tegelikult elus aga juhtub tihti peale, et abitarvitajal raskejalgsel puudub võimalus igasuguse abi peale sünnituse puhul, ja järelhoidmiseks on, et raskematel juhtudel surevad nii ema kui laps.

Siis on H. S. täiesti lahendamata jäänud raskesti parandatavate haigete laste hooldamise küsimus, eriti tuberkuloosi haigete laste hooldamine ja nende ravimine, kuna haiguste tagajärjel vigaseks jäänute jaoks küll mitmesugused asutused ettenähtud on.

Sarnaseid näiteid, missugustest selgub, et H. S. lastekaitse küsimusi tegeliku elu nõuete ja meie olude kohaselt kaugeltki lahendanud pole — võiks palju ette tuua, kuid aja puudusel tuleb sellest loobuda.

Kõike kokku võttes pean tähendama, et erilise lastekaitse seaduse küsimus meil praegu samuti päevakorral püsib, nagu see aastate eest oli, kus H. S. veel puudus.

Kui meie tahame vääriliselt kaitsta laste õigusi, nagu nad ülesloetud kuulsas Genfi deklaratsioonis, kui meie tahame, et need õigused mitte ainult sõnakõlksuks ei jää, vaid ka tegelikult elus tunnustamist peavad leidma, — peame meie konkreetselt ette nägema kõik lastekaitse teostamise võimalused igas olukorras, ehk teiste sõnadega: meie peame looma omale aja nõuetele vastava otstarbekohase lastekaitse seaduse.

Genfi deklaratsioonis formuleeritud lapse õigused, missugused igal pool inimkonnas kaitset peavad leidma, kõlavad aga järgmiselt:

I. Laps peab niisugustes tingimustes viibima, kus ta kehaliselt ja vaimliselt normaalselt areneda võib.

II. Laps, kes süüa tahab, peab toidetud saama; haige laps peab ravitsetud saama; mahajäetud laps peab toetust saama; õigelt teelt kõrvale kaldunud last peab tagasi tooma; vaene ja kombedeta laps peab hoolitsemist ja abi leidma.

III. Laps peab häda ajal esimesena abi saama.

IV. Laps peab sarnastesse tingimustesse saama asatud, mis temale võimaldavad endale ülespidamist teenida ja peab ekspluateerimise eest kaitstud olema.

V. Laps peab selles tundes kasvatud saama, et tema oma paremate arnetega oma vendi teeniks.

## Noorte eest hoolekanne, noortele nõuanne.

*M. Kurs-Olesk'i referaadi sisu kokkuvõetult.*

Kirjeldab noorte iseloomustamist arenemisaastatel. Võib tähele panna puberteedi ajal suuri kehalisi ja vaimlisi muutusi. Tähtsamat mõju noorte kujunemisel avaldab sugulise küpsuse arendamine. Noored astuvad ellu liig vara, kus neid varitsevad mitmesugused hädaohud. Vajadust kasvatuses ka hoolekande järele on eriti sel ajal suur. Tuleb tervitada noorte püüdmist omasugustega liituda eri noorte organisatsioonidesse. Enese kasvatus on iseloomu arendamiseks vahest veel tähtsam kui koolis ja kodus.

Kirjeldab üksikuid organisatsioone ja peatub nende tegevuskavade juures. Peab soovitavaks, et vanemad tegelased siin oma nõu ja jõuga appi tuleks. Peatub dr. Saueri algatuse juures. Tuleks asutada noorte nõuande kohti, leida üksikuid isikuid kes noortele nende ärritavates küsimustes nõu annaks ja neid aitaks kokkupõrkeid eluga lahendada.

Peab tarvilikuks, et riik seadusandlisel teel noorte tööjõudu kaitseks. Puhkeaja möödasaatmise viisi tuleb parandada. Tuleks valvata, et noored vanemate eeskujul liig nautimise himust loobuks.

# Hoolekanne ja kutsevaliku nõuanne.

*Hans Roos.*

Elu süstematiseerub. See on elu nõue ja ühtlasi ka elu mõte. Mida enam on ta kooskõlas ja süsteemis, seda väärtuslikum ta on. Elu teoreetiline osa — teadus, filosoofia — on ainult siis midagi väärt kui ta kujutab enesest terviku, süsteemi. Ja see süsteem peab olema kooskõlas eluga, peab olema elu teenistuses. Kaugel on need ajad, kus öeldi: kunst kunsti pärast. Tänapäeva elufilosoofia nõuab kunsti elu pärast. Ei leidu kultuurielu avaldusi ja saavutusi, mis ei seisa elu teenistuses, tema kaunistamise ja õilistamise tööl. Muidugi ei tule kõiki tänapäeva elu avaldusi lugeda kultuurilisteks, nagu alkoholism, prostitutsioon jne., need on kultuuri umbrohud, mida aga kahjuks ka kultuurilises õhkkonnas lopsakalt arendatakse. Kultuur selle sõna õiges mõttes on alati elu teenistuses.

Nii näeme, et viimasel ajal kiirel sammul arenev tehniline kultuur püüab kõik teha inimelu hõlbustamiseks. Kui see sageli ka teisiti lõpeb, siis pole selles ometi süüdi kultuuri tahe, vaid arvestamata jäänud asjaolud. Vastuväiteks võidakse tuua veel sõda, kus kultuuri vahendid kasutatakse nii inimõnne kui ka kultuuri enese hävitamiseks. See on õige, kuid sõja võimaluste eest võlgname tänu meie kultuuri ühekiilsele arenemisele. Sel ajal kui tehnika arenemine ei tunne nähtavasti mingisuguseid piire, kus kõik näib olevat võimalik, seisame meie inimese kui sfinksi ees. Materjalne kultuur on arenenud vaimlise kultuuri arvel ja selle kahjuks.

Kui kõnelesime sellest, et elu teoreetiline osa paratamatult süstematiseerub, et elu praktiline osa, kus tegemist eluta materjaliga — puuga, kiviga, betooniga, rauaga, — ka püütakse süstematiseerida, siis oleme võimetud elukorraldamisel, kus tegemist elava materjaliga, elusa inimesega. Siin näib puuduvat iga järjekindlus, iga teooria, iga süsteem. Ega muidu ka oska seletada seda korralagedust, seda kaaosi inimühiskonnas.

On selge, et kellas peab iga võlv, iga ratas, iga vedru olema omal kohal kui nõutakse kella töötamist, päälegi õiget töötamist. On teada, et ühest mittesobivast hammasrattast või koguni ratta hambast piirab kogu kellavärgi rikkeks. Inimühiskond on küll enam kui kellavärg, ta pole mehhanism, vaid organism. Ja organism asetab puuduva või mittesobiva lüli omas organismis. Aga meie teame ka seda, et mida kõrgem on organism, seda väiksem on asetamise võimalus. Kui

teatud liigi usside juures pooleks lõigatud kehaosad iseseisvalt edasi elavad ja puuduvad kehaosad külge kasvavad, siis on inimese juures asi sootu kurvem. Ei kasva inimesele asemele uus sõrm, ega maha raiutud sõrmele uus inimene, rääkimata käest, jalast, peast.

Ka inimühiskonnas kui organismis on asetamisvõimalus olemas, aga väga väiksel määral. Kui hävineb teatud elundi väikene osakene, siis on võimalik teda asetada, nagu väheemat haava kinni kasvatada. Aga kogu elundi hävinemise puhul tuleb tema aset täita mingi aseainega või vastasel korral ähvardab hädadoht kogu organismi.

Inimühiskonnas ei ole süstematiseerimine läbi viidud, et oleks õige inimene õigel kohal nagu ehitustehnikas kivi, sement või raud. Selle tõttu kannatab kogu ühiskondlik struktuur, selle tõttu kannatab iga üksik ühiskonna elu rakukene, kannatab iga inimene. Selle tõttu ei ela need inimesed, nad lihtsalt on. Kes elavat elu kaasa ei ela, see langeb säält välja. Seepärast on ühiskonnas nii palju väljalangenuid, kui soovitakse — „langenuid“.

Teiste õnnetuse puhul valdab inimest kaastundmus: üks „elab“ õnnetuga kaasa, teine ütleb talle lohutust, kolmas ulatab isegi avitava käe. Ühiskondlik kaastundmus avaldub hoolekande korralduses. Viimase ülesanne ongi elust välja langenuid avitada, toetada, toita, katta. Aga elu differentseerumisega kasvab seesuguste elu süsteemi mittek kuuluvate arv. Kasvab ka kaastundmus ja ühes sellega varaliste võimaluste nõue seda kaastundmust rahuldada. Sellega kulutame palju jõudu elu „tagant järele“ lappimisega ja vähendame võimalusi elu korraldamiseks „eest otsast“. See asjaolu aga omakorda tekitab uusi „väljalangemisi“ ja ühes sellega uusi hoolekande kulusid ja nõnda edasi kuni kogu ühiskond muutub suureks haige- ja väestemajaks.

Suure õnnetuse puhul öeldakse, et see oleks võinud ka tulemata jääda. Järgmisel võimalikul korral püütakse seda vältida kasutades igasuguseid ettevaatuse abinõusid.

Ka meie peame kujutatava hädadohu puhul saama targaks, ning küsima: kas pole võimalik kuidagi vältida alatasa kasvavat hoolekande vajadust, mis elu korralduseks ei teeni, vaid ainult ettenägemata kulude paragrahvis peaks figuureerima?

Vastus sellele on väga lühike: kui ainult oskaksime inimest elu süsteemi nii paigutada, et ta sellest välja ei langeks, siis võime leppida, et hoolekande summad eelarve ettenägemata kulude lahtris aset leiavad.

Sellega peab hoolekanne peaaegjalikult kandma profülaktilist ilmet, ta peab ette nägema kõik võimalikud pahed ja kõrvalekaldumised ning nende vältimiseks tarvitama vastavad abinõud. Pahed tulevad juurtega välja kiskuda. Ei pea parandama mitte pahedest tekitatud vigu, vaid vastuoksa, peab hävitama vigu tekitavad pahed. Hiinas olevat lendav sõna, et arstile tuleb maksta seni kui inimene on terve, see tähendab, talle tuleb maksta soodsate tervishoidliste tingimuste loomise eest, kuna haiguse puhul jääb ta ilma tasust, et pole osanud inimest haiguse eest kaitsta. Põhimõtteliselt ollakse ka meil selle poolt, et tähtsam on tervishoid kui haiguste ravimine, aga hoolekande alal astutakse ses suunas alles esimesi samme.

Lastehoolekande keskkorralduse loomisega on meie hoolekanne juba profülaktiliselt suundumas. Hoolekande ülesandeks ei loeta enam ainult täiskasvanute ja vanade avitamist ja toetamist, vaid püütakse juba laste eest hoolitsemise kaudu neid tulevikus hoolekande alt vabastada ja iseseisvateks inimesteks kasvatada.

Kuid ka profülaktiline hoolekanne oleks poolik kui ta silmas peab ainult neid lapsi, kes isata, emata, koduta. Need vajavad muidugi suuremal määral hooldamist, abi ja juhatust, aga noorte inimeste tuleviku kindlustamise mõttes vajavad hooldamist ja juhatust kõik lapsed kui ei taheta, et neist hiljem suur hulk hoolekande osaliseks saavad.

Aga siin võidakse öelda, et see pole üldse hoolekande asi oma abi sääll pakkuda, kus seda veel väga ei vajata või nähtavasti üldse ei vajata. See on õige, et senise hoolekande mõiste järgi ei kuulu see töö tema ülesannete hulka, aga kui hoolekande korraldus näeb, et meie elu korralduses on teatav tühi koht, mis võib hädaohtlikuks saada kogu ühiskonnale, siis on ometi tema kohus selle eest hoolitseda, et see tühi koht täidetakse ükskõik kelle poolt. Meie valitsusaparaadi tööjaotus pole teostatud nii puhtal kujul, et ühe ülesanded ei puudu teise omadesse. Näiteks, Harku koloniist võiks Hoolekandeministeerium niisama hästi olla huvitatud kui seda on Haridus- ja Kohtuministeerium.

Olgugi, et iga lapse tuleviku kindlustamise ja elule ettevalmistamise mured peaksid laskuma Haridusministeeriumi olgadel, peaks ometi ka hoolekande korraldus huvi tundma nende küsimuste vastu, vähemalt sel määral kui nende võimalikud negatiivsed tagajärjed hoolekandele kohustusi peale panevad.

Tekib küsimus: kuidas on siis inimese eest kõige paremini hoolitsetud? Üldiselt on juba sellele vastus antud. Kui ini-

mesele on kätte juhatatud kindel koht meie ühiskonnaelu süsteemis, kus ta tunneb end kutsutud ja seatud tegurina, siis on tema eest hästi hoolitsetud, siis elab tema täiel määral enesele ja ühiskonnale.

Jääb veel üle üksikasjalikumalt näidata, missugused ülesanded on inimesel ühiskonnas. Piirdun ainult Kerschensteineriga: Tee ideaalse inimese juure läheb tarviliku inimese kaudu. Tarvilik inimene on aga see, kes tunneb oma ja oma rahva tööd ja kes omab tahet ning jõudu selle sooritamiseks. Käsitöölaine, põllumees, kunstnik, õpetlane, kõik nad jõuavad tõsisele inimlikule kõrgusele ainult iseseisva loova töö läbi teatud ülesannete lahendamisel. Ja selleks on teatud kutsetöö.

Meie aja differentseerunud elu nõuab kutsetöö tegijailt erioskusi, erikutsete omandamist. Erikutsed nõuavad aga nende sooritamiseks erikalduvusi. Kutsed erinevad nende poolt esitatud jõu, kiiruse, reaktsiooni kiiruse, värvi, vormi, käte koostöö, üldintelligentsi, eriintelligentside ja veel paljude nõuete suhtes. Niisama on ka inimeste kalduvused ja võimed väga erinevad. Kui kutsesoovi tahab kutsevalikul oma annetele ja võimetele vastava katse, on asi korras.

Kahjuks, pole see aga alati mitte nii. Mitte alati ei tugene kutsesoov vastavale andele või kalduvusele. Sageli on perekonna või isegi suurema ühiskondliku üksuse traditsioonid noorte inimeste saatuse määravad nende kutsevalikul. Niisama on juhus kutsevaliku reguleerijaks olnud. Et traditsioonid alati märki ei taba, ja et juhuski juhuslikult mööda laseb, on ilmne.

Kuigi kutsesoovi on tabanud oma võimed, siis ei tähenda see veel, et asi oleks juba joones. Võimed peavad leidma väljenduse vastaval tegevusalal. Et aga „väljavaadete“ leidmine pole kerge asi, seda tõendavad Tartu kutsevaliku nõuande büroo kogemused paari aasta jooksul.

Büroo saab kevadeti iga algkooli lõpetaja kohta täidetud ankeetlehe, kus pääle muude leidub küsimus: Missuguse kutse valiksid kõige meelsamini? miks? Sellele küsimusele vastab õpilane klassis iseseisvalt, väljendades sellega oma kutsesoove. Kutsevaliku puhul peab loomulikult kutsesoov esimeseks lähtekohaks olema. Ei ole soovi, ei või ka juttu olla valikust. Nagu mainitud, ei ühtu soov alati annete ja kalduvustega, aga veel vähem ühtub ta majandusliste ja ühiskondliste „väljavaadetega“.

Näitena esitan siin 1926. aasta ankeedi tulemused. Läbi on töötatud 300 õpilase vastused: tüdrukuid — 137, poissa — 163. Et võrrelda kuidas laste soovid tabavad majanduselu nõudeid,

kõrvutame siin paar iseloomustavamamat arvu. Rahvalugemise andmete järgi annab Tartumaal põllumajandus keskmiselt 75% inimestele ülespidamist, kuna soovijaid sellel alal tegutsemiseks on: tüdrukuid 16%, poissa 35%; kultuuriala (haridus, kunst, tervishoid jne.) võimaldab ülespidamise umbes 4% elanikkudele, kuna soovijaid on: tüdrukuid 51%, poissa 18%.

Need arvud kõnelevad selget keelt. Kutsevaliku nõuande korralduse puudusel võib tabada kutse soovijat n. n. „moekutsete“ hädaoht. Toodud arvud näitavad üldiselt, et moekutseks on kultuuriala kutsed, „linnaamet“, „puhas“ töö, „kerge“ töö jne., kuna maalt põllutöö juurest inimesed põgenevad, esialgu küll mõtetes, aga ei jäta ka juhuseid kasutamata, et maa tolmu jalgadelt raputada.

Kui kutse soov oleks ainukeseks kutsevaliku otsustajaks, siis võiks nii juhtuda, et mõne aasta pärast maa jääb naistest tühjaks, sest 75% põllutöö võimaluse kohta on tütarlaste soove kõigest 16%, s. o. umbes üks viiendik. Aga ka poisid ei ole maiad põllutöö peale. 75% töö võimaluse kohta on soove ainult 35%, s. o. alla poole. Teised asuks kõik linna „kergema“ ja „puhtama“ töö peäle. Üsna suur protsent viimastest oleks lausa kunstnikud: lauljad, tantsijad, näitlejad, kinonäitlejad jne. Teatrites poleks tarviski ümberehitusi: ainult — näitlejad asuks saali tegutsema ja publikum mahuks lähedalt lavale istuma.

Õnneks on kutsevalikul veel teisi otsustavaid momente peale kutsesoovi. Nendest oleme juba kõnelenud. Aga, võidakse küsida, mis hädaoht peitub siis kutsesoovis kui ta ometi ei teostu? Selles see küsimus seisabki, et soov on siis hädaohtlik kui ta ei teostu. Siit võib kultuurile „liigliha“ tekkida. Inimene kujutab enesele ette, näiteks, et temast peab saama kinotäht, kes kogu maailma teatripubliku ajab vaimustusmarru... ballid, lilled, hiilgus ja sära! Tema mõtteilm on temale reaalsuseks... kuni pettumus ta hinge asub ja pessimism ta südamel lasub.

Kas sellest saab veel korralikku talutütart, veel vähem aga talu perenaist? Need on Kitzbergi „Neetud talu“ lapsed, kes tantsivad surevat luike ja ootavad vabanemist neetud talust, mille põllud ainult ohakaid oskavad kasvatada.

Need on inimesed, kellel puudub vastav tööala ja kes oma ulaeluga satuvad libedale teele. Sel teel valmistatakse „hoolealuseid“, need inimesed ei ole iseseisvad töötajad kui neist üldse saab töötajaid. Need inimesed vajavad algusest peale hoolekande abi.

Mis tuleks siis teha? Kui hoolekande korraldus leiab, et tähendatud viisil tõesti inimene järk-järgult hoolealuseks muu-

tub, selle asemel, et olla iseseisvaks ja loovaks täsisiksuseks, siis peab ta muidugi kogu oma mõju maksma panema, et vältida seesugust asjaolude kujunemist. Eriti tähtis on küsimus laste hoolekande algatajaile, sest nagu tähendasime, algab siin just profülaktiline hoolekanne, missugune on kõige ratsionaalsem hoolekande viisidest.

Juba tähendasime, et inimese eest on siis kõige rohkem hoolitsetud, kui temale on kätte näidatud temale vastav koht ühiskonnas. See ülesanne kuulub tänapäev kutsevaliku nõuande korraldusse. Ja siin just ulatabki kutsevaliku nõuande käe hoolekandele. Üksi on ta muidugi täiesti võimetu midagi korda saatma, aga teiste asutiste kaasabil võib ta paljugi ära teha. Tähtsaim kaasavitaja on kool. On ju kooli ülesandeks noori inimesi elule ette valmistada. Ja kutsevalik on tähtsaim samm noore inimese ellu astumisel. Seepärast kuuluks ka kutsevaliku küsimuste lahendamine kooli kavva, aga et see tal võimata teostada täiel ulatusel, siis tuleb koolile jätta see osa, mis ei käi tal üle jõu.

Nagu kuulsime, on kutsevaliku juures tähtis see meelsus, millega hinnatakse tööd. „Puhas“ töö, „kerge“ töö, „must“ töö, „raske“ töö — need töö hinnangud ei ole tekkinud tööst enesest, vaid valevaatest tööle ja seepärast peab püüdma neist vabaneda kõige juurtega. Et sel hinnangul on oma ajalooline alus, siis on tast seda raskem lahti saada. Teada on ju, et mõisa härrasmajast on pärit see töö jagamisviis. Ühel pool oli saks ja teisepool ori. Üks ei teinud tööd üldse, või tegi ainult „puhast“ tööd, teine oli kohustatud ka esimese eest „musta“ tööd tegema. Siin vaadati töö, kui teatud pahe, kui patupalga pääle. Seepärast pole ime, et taheti vabaneda sellest pahest ja taheti saksaks saada. Ja tänapäev, mil vähemalt ses küsimuses põhjalik muutus sündinud, kipub endine vaade ometi veel massiliselt pään tõstma.

Siin on koolil tänuväärt töö teha. Töö ei ole tõesti mitte paratamatu pahe ja patupalk, vaid töö on loova inimese õnne allikaks. Kui ajalooline ülekohus on võimaldanud vähemustele töö kaudu enamust eksploateerida ja sellega töö sisemist väärtust vähendada, siis ei tee meie seda teadlikult enam muidugi mitte. Töö võib küll veel teiselgi teel paheks muutuda, ja nimelt siis, kui inimene asub töö juure, mis käib temal üle füüsilise ja vaimlise jõu. „Õige inimene õigele kohale“, nii kõlab kutsevaliku nõuande korralduse hüüdsõna. Seegi peaks koolile võimalik olema oma kasvandikkudele õpetuse ja kasvatususe teel edasi anda. Õige töö hindamine ja teadmine, et iga inimene iga töö jaoks ei sobi, on juba suureks eelduseks, et noorel inimesel kutsevalikul ei tule üle elada suuri raskusi.

suuri murdmisi, mille abil inimestest valmistatakse hoolealuseid.

Teades seda, olgu hoolekande korralduse asi mõju avaldada vastavates kohtades, et õppe- ja kasvatustöö koolis oleks seotud kutsete tutvustamisega ning töö eetilise väärtuse tõstmisega. Soovitav on suuremates keskkohtades kutsevaliku nõuande asutiste ellukutsumine (tööjaotuse põhimõtteil). Neis maakondades aga, kus kutsevaliku nõuande asutisi ei ole, on soovitav kutsevaliku nõuande korraldus ühendada koolinõuniku ülesannetega.

Sel teel, leian mina, on hoolekande töö kõige viljakam.

## Laste hoolekande korraldamise küsimus.

*J. Nyman.*

„Salvate parvulos“ — päästke lapsi, see hüüd on kõlanud juba aastakümneid üle kogu maailma ja need sõnad on saanud kõikide lastekaitse seltside lipukirjaks, mis on ühinenud suurema sellelaadilise rahvusvahelise organisatsiooniga — rahvusvahelise lastepääste liiduga.

„Päästke lapsi“ on ka meie Eesti esimese lastehoolekande päeva hüüdsõnaks ja lipukirjaks. Teadmine, et ka meil Eestis tuhandeid ilmsüütuid elusid varitsevad kõige mitmekesisemad hädaohud ilma mingisuguse kaitseta, on meid kokku toonud siia, et ühiselt selgitada küsimust selle kogu ulatuses, et rajada sihtjoone meie edespidisele tegevusele, mis välja viiks selle seisukorrani, kus tõesti iga nälgas laps saaks toidetud, iga mahajäetud laps leiaks vastavat toetust, abi ja hooldamist.

Laps, iseäranis puudustkannataja, vilets ja haige laps on küll alati inimestes äratanud kaastundmust, liigutanud mõnikord isegi külmi ja tuimi südameid. Sellepärast on ka laste hoolekanne kõikide hoolekande aladest olnud erilise sümpaatia osaliseks, leidnud alati teatud määral toetajaid ja tegelasi. Nende väikeste, süütute elude päästmiseks on ühisele tööle koondunud nii üksikuid inimesi kui ka kogu riike ja rahvaid, vaatamata nende rahvuslistele vahedele, erinevatele ilmavahedele ja poliitilisele meelsusele. Iseäranis tõusu sel alal on märgata olnud just peale ilmasõja aastail, kus sõjast pärandatud viletsused ja hädad inimesi tööle on kihutanud laste kaitseks. 1920. aastast algades rahvusvahelise laste-päästeliidu

— „L'union international de secour des enfants“ loomisega omandab see töö laiaulatuslise rahvusvahelise ilme.

Ka meie riik ja seltskond on lastehoolekande alal juba nii mõndagi korda saanud. Kui kahekümne aasta eest Tallinnas ellu kutsuti Eesti lastekasvatuse selts varjupaigaga kahekümne lapsele, siis oli see lastekodu ainsamaks sellesarnaseks asutuseks kogu Eestis. Praegu töötavad sellel alal töö- hoolekandeministeerium, Lastekaitse ühing, Punane Rist, Naisorganisatsioonide liit, Linna- ja maaomavalitsused ning mitmed teised organisatsioonid ja asutused, pidades ülal rinnalaste- ja lastekodusid, suvekolooniaid, lastesõimeid, toitluspunkte ja korraldades laste kasvatamist perekondades.

Kuid kõigele sellele vaatamata on lastehoolekande korraldamise küsimus meil tänapäev üks teravamaid küsimusi. Nagu tänastest ettekannetest selgub, on olemas veel terve rida seni puudutamata küsimusi (lastekaitse seadusandlus), paljud küsimused seisavad lahtiselt ja ootavad korraldajat. Ka puudub töös tihtipeale ühtlus ja järjekindlus, mis tingitud sellest, et üksikute sellel alal töötavate organisatsioonide vahel ei ole seni olnud lähemat sidet.

Kogu selle töö korraldamiseks, ühtlustamiseks, ülemaali-seks juhtimiseks ning hoolekannet vajavate laste majandusliku, tervisliku ja õigusliku seisukorra parandamiseks kutsuti ellu 1927. aastal sügisel töö- hoolekandeministeeriumi, Eesti lastekaitse ühingu, Eesti Punase Risti, Eesti Naisorganisatsioonide liidu, Raudteelaste hoolekande ühingu, Tallinna linnavalitsuse, Harju maavalitsuse, E.-S. „Tõutervise“ ja Vene hari-dusliste ja heategevate seltside liidu osavõttel Üleriikline Lastehoolekande Keskkorraldus, mille põhikiri töö- hoolekandeministeeriumi poolt kinnitati 18. märtsil 1927. a.

Oma eesmärgi tahab keskkorraldus saavutada kõikide lastehoolekande alal tegutsevate asutuste ja organisatsioonide koostöö kaudu, mis otstarbeks suuremates linnades ja alevites kavatakse moodustada kokkuleppel kohalikkude organisatsioonidega kohalikud lastehoolekande bürood. Enne laiaulatuslisele tööle asumist tahtis keskkorraldus ärakuulata sellel alal töötavate organisatsioonide ja asutuste arvamisi ja saada ülevaadet lastehoolekande praegusest seisukorrast. Ja selles mõttes on tänase päeva tulemused keskkorraldusele tema edespidisel tegevusel väärtuslikkudeks materjaalideks ja juhtnööri-deks. Keskkorraldus on veendunud, et edespidi ühiselt ja kavakindlalt töötades suudame saavutada parimaid tagajärgi mis sellel alal ja meie olues üldse võimalik.

## Läbirääkimised referaatide kohta:

Pr. M. Reisisik. Seltskond peaks teise pilguga vaatama vallasemade peale. Niikaua, kui ei ole muutunud seltskonna arvamine, niikaua ei aita seadused. Vallasema hooldamine on seltskonna töö, seni kui ta sealt poolt hukkamõistmist leiab, ei ole abi nende seaduslise seisukorra parandust näha. Peaks isa nime asemel ema nime tarvitama. Paljud iseseisvad naisi vallalisi, ei julge oma ema instinkti rahuldada ja kaotavad isegi omad kohad, kui tal see peks juhtuma.

H-ra prof. L ü ü s soovitab sama mida eelkõneleja tähendas, et peab vallasemade kohta muutuma seltskonna arvamine.

H-ra Meikop. Vallasemade seas on surnult sündinud 20%, kuna abieluliste seas 2%. Vallasemade kohta puuduvad täpsemad andmed. On umbes 30% kus vallalised tahavad abielluda, siis teine liik, petetud emad, kes libedale teele on andunud. III liik, kes isa abist loobuvad. Alimentide nõudmine ei rahulda veel meie viletsat seisukorda sugugi. Isegi sel korral, kui välja on mõistetud isalt, ei ole neilt tegelikult midagi võtta.

Pr. dr. L a s b e r g. Eestis puudub lastehoolekande seadus. On olemas küll hoolekande seadus 1925. a. kus lastehoolekardet käsitavad 3 ja 4 peatükk, kuid see on puudulik. Tuleks väljatöötada ka lastehoolekande seadus.

Hra dr. R a u d s e p p. Soovitav oleks, et hoolekande tegeleti saaks ettevalmistama hakatud.

---

## Resolutsioonid.

1) Vanemateta ja vallaslapsel on samasugune õigus saada hoolikat ja korralikku kasvatust ning õpetust, kui igal teisel lapsel. Abinõuks vanemateta ja vallaslapse kasvatamiseks ja elule ettevalmistamiseks on vastavad lastekodud, mille kõrval lastehoolekandepäev peab õigeks ja otstarbekohaseks laste perekondades kasvatamise viisi, see on lahtist hoolekannet kindla kontrolli all, hoolikat väljavalitud perekondades, ning avaldab soovi lahtise hoolekande teostamist kavakindlalt ellu viia.

2) Eestkätt tuleb toetada lapse loomulikku kasvatajat — lapse ema — ning sel määral, et ta last korralikult suudaks kasvatada.

3) Samuti rinnalaste hoolekande teostamisel peavad mõlemad hoolekande viisid, nii kinnine kui ka lahtine, tarvitamist leidma vastavalt üksikute juhtude iseäraldustele, kus vallaslaste juures peamiseks püüdeks peab olema võimaldada last alaliselt oma lihase ema kasvatamisele jätta.

4) Terved lapsed ei peaks rinnalaste kodudesse kauemaks jääma, kui nende iseseisvalt käimahakkamiseni, lapsed aga, kellel ema olemas, peaks lahkuma kodust ühes emaga kohe peale rinnast võõrutamist — lahtisele hooldusele.

5) Rinnalaste kasvatamiseks perekondades toetussummasid määravad asutused ja organisatsioonid peaks tihedas kontaktis töötama kohaliste rinnalaste kodude hoolekogudes.

6) Linnades, eriti Tallinnas, Narvas ja Tartus oleks tarvis ellu kutsuda lastesõimed.

7) Laste lahtised kolooniad tuleksid organiseerida üle riigi.

8) Sõltuskonna liigete, eriti noorte ettevalmistus kasvatusküsimustes peaks sündima, kavakindlalt, näituseks täiendusklassi sisseastumise teel algkoolide juures, kus tütarlastele lastekasvatuses õpetust antaks.

9) Omavalitsused ja sõltuskondlikud organisatsioonid ei suuda praegustes oludes teostada minimaalset tarvilikku lastehoolekannet. Sellepärast tuleks keskvalitsusel kiires korras teid otsida omavalitsustele uute sissetulekuallikate muretsemiseks.

10) Seadusandlisel teel üleriikliku vanaduse ja tööjõu kaotamise vastu kinnitamise elluviimise korral vabaneksid suuremad summad, mida omavalitsused võiksid laste hooldamiseks kasutada.

11) Pidades, eneseharimist tähtsamaks teguriks noorte iseloomu arendamisel, peab lastehoolekandepäev soovitavaks noorte liikumist innukalt toetada, ning korraldada nõuandekohti, kes noori toetaksid iseseisvasse ellu astumisel ning elus kohanemisel.

12) Soovitav, et õppetöö koolides oleks seotud tutvustamisega ja töö eetilise väärtuse tõstmisega.

13) Soovitav suuremates keskkohtades kutsevaliku nõuande asutuste ellukutsumine.

14) Neis maakondades, kus kutsevaliku nõuandeasutusi ei ole, on soovitav kutsevaliku nõuande korraldus ühendada koolinõuniku ülesannetega.

15) Tuleks maksma panna eriline üldine lastekaitse seadus, ning eriseadused alaealiste kurikalduvusliste ja kurjategijate laste kohta.

16) Iga suurema omavalitsuse (linnad, maakonnad) juurde tuleks ellu kutsuda erilised lastekaitse osakonnad.

17) Üleriikline lastehoolekande päev tunnistab tarvilikuks, et Eestis maksuma pannakse määrus, mille järele poissmehed üle 30 a. vanad ja vallalised isikud, ning lasteta abielupaarid kes 5 aastat abielus, käiks erilise maksustamise alla, lastehoolekande heaks.

18) Eestis tuleb ajavaimule vastav vallasemade ja nende laste kaitse seadus välja töötada ja maksuma panna.

19) Üleriikline lastehoolekande päev tunnistab tarvilikuks, kõikide sellel alal töötavate asutuste, organisatsioonide ja eraseltside kõige lähema koostöö üleriiklise lastehoolekande keskkorraldusega ja viimase poolt ellu kutsutavate kohalikkude lastehoolekande büroodega.

20) Üleriiklised lastehoolekandepäevad peaks korraldama mitte harvem kui 2 aasta järele.

---

Lastehoolekande päevast võtsid osa 61 hääleõiguslikku saadikut, pea igast linnast ja maakonnast. Peale selle võtsid osa pealtkuulajatena üle 40 isiku.

Lastehoolekande päeva lõpusõnana ütleb pr. Ostra-Oinas, et oleme teinud ühe päevaga kahe päeva töö. Tänapäev referente ja osavõtjaid.

---

✳

34517

i 22188058